

ROMÂNIA
MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE

„CAROL I”

3

iulie
septembrie

2012

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ
CU PRESTIGIU RECUNOSCUȚ DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII
ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CNATDCU

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

*Responsabilitatea privind conținutul articolelor
revine în totalitate autorilor.*

BULETINUL UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

CUPRINS

Generalul de divizie Constantin Dragu – un pedagog militar	5
<i>Lt.col.lect.univ.dr. FILOFTEIA REPEZ</i>	
Riscuri, amenințări și vulnerabilități de natură informațională asupra domeniului militar. Tendințe și orientări ale politicilor de apărare în era informațională.....	13
<i>Col.drd. DUMITRU NEACȘU</i>	
Sistemul de justiție militară în Statele Unite ale Americii	27
<i>Col.(r) just.lect.univ.dr. GEORGE N. COCA</i>	
Elemente de vulnerabilitate ale frontierei maritime a României.....	33
<i>Subcomisar de poliție GABRIEL LASCU</i>	
Importanța componentei navale a poliției de frontieră române la frontiera externă a Uniunii Europene.....	42
<i>Subcomisar de poliție GABRIEL LASCU</i>	
Drepturile și obligațiile speciale ale salariatului inventator.....	49
<i>Cms.lect.univ.dr. COSMIN CERNAT</i>	
Scenarii strategice probabile în spațiul fluvio-maritim al României.....	57
<i>IULIAN-DAN ICHIM</i>	

Factori cauzali privind configurarea structurilor organizaționale informale.....	64
<i>Asist.univ.dr. TANIA STOEAN</i>	
Riscul de osteoporoză la femeile din domeniul militar expuse la stress cronic ocupațional	69
<i>Drd. CORINA MORCOV (BUȚA)</i>	
<i>Prof.univ.dr. CARMEN VULPOI</i>	
Despre transmiterea, garantarea și stingerea prin plată a unei obligații asumate printr-un cec	76
<i>Asist.univ.dr. ȘTEFAN MIHĂILĂ</i>	
<i>Conf.univ.dr. AIDA DIANA DUMITRESCU</i>	

GENERALUL DE DIVIZIE CONSTANTIN DRAGU – UN PEDAGOG MILITAR

Lt.col.lect.univ.dr. Filofteia REPEZ*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Latura pedagogică a formării luptătorului cere ca transformările care au loc într-un cadru restrâns, în timpul instruirii să fie o asimilare a tot ceea ce s-a învățat, astfel încât cunoștințele ostășești asimilate să intre în esența personalității sale.

O astfel de idee nu este nouă. În perioada interbelică, un grup de ofițeri s-a preocupat în a transmite cunoștințele ostașilor respectând principiile pedagogiei militare, contribuind, în repetate rânduri, prin experiența proprie la îmbogățirea acestei discipline. O astfel de personalitate, care a simțit că are datoria sfântă de a lucra cu devotament și suflet, a fost generalul Constantin Dragu.

Pe parcursul acestui articol voi dezvălui celor dornici de a cunoaște un pedagog militar, ce înseamnă a fi un asemenea pedagog.

Cuvinte cheie: pedagog; pedagogie militară; educațiune morală; armată.

„Ofițerul trebuie să fie veșnic muncit de gândul și dorința arzătoare, de a fi întotdeauna la înălțimea chemărei, condus de principiu. Nimic pentru interesul său personal, totul pentru pregătirea morală a ostașilor de sub comanda sa”.

General Constantin Dragu

Născut la 8 ianuarie 1873, în localitatea Străulești, județul Vâlcea, generalul de divizie Constantin Dragu a urmat Școala Militară de Ofițeri în perioada 1894-1896, ocupând, după un stagiu de un an în armata austro-ungară (1905), diverse funcții în armata română.

În activitatea desfășurată a acordat o atenție deosebită și problemelor de pedagogie militară, aducând, prin experiența proprie și lucrările scrise, contribuții notabile în acest domeniu. Timp de doi ani de zile (1910-1911) a fost profesor de tactică la Școala militară de infanterie și artilerie din Sibiu, perioadă în care și-a desăvârșit calitățile de pedagog militar.

* e-mail: filofteiarepez@yahoo.com

Nu pot fi neglijăți pentru perfecționarea pregătirii pedagogice anii în care a ocupat diverse funcții de comandant: a comandat Batalionul 3 din Regimentul 33 „Tulcea”, luptând în fruntea acestei subunități în campania armatei române în sudul Dunării în timpul celui de-al doilea război balcanic (1913); a fost șef de stat major al Diviziilor 13 și 16 Infanterie, luând parte la bătăliile de la Nămolosa și Mărășești din timpul războiului de întregire (1916-1919); a fost comandant al Regimentului 47 infanterie, luând parte la luptele din toamna anului 1917 împotriva trupelor ruse bolșevizate, acționând cu precădere în sudul Basarabiei (Cahul, Bolgrad, Ismail, Chilia Nouă, Vâlcov); a fost comandant al Brigăzii 41 Infanterie și comandant al Centrului de instrucție a Infanteriei, care a acționat în Sebeș (1919) și în Timișoara (1920), unde s-au pregătit ofițeri proveniți din armata austro-ungară încadrați în armata română; a ocupat și funcția de inspector tehnic și director superior al Infanteriei în două perioade (1921-1924, 1927-1928); a deținut funcția de comandant al unor mari unități: Diviziei 3 cadre a Corpului de armată (1924-1925), Divizia 18 Infanterie (1925-1926), Divizia 13 Infanterie (1926-1927) și Corpul 3 armată dislocat în Basarabia (1929-1931).¹

Preocupat de abordarea problemelor de pedagogie militară și, cu deosebire, de aspectele moralului și educației în armată, a scris o serie de lucrări: *Educațiunea morală în armată (noțiuni de pedagogie)*, 1910; *Educațiunea morală și națională în Armată (Noțiuni de pedagogie)*, ediția a II-a revăzută și adăugată, 1921; *Armata democrației și înfăptuirea „națiunii armate”*. *Problema reducerii serviciului militar activ*, 1925; *Fapte de împlinit pentru întărirea și prosperarea neamului, înălțarea puterii morale a Armatei*, 1930; *Mareșalul Alexandru Averescu*, 1939 etc.

Bun cunoscător al mediului militar, generalul de divizie Constantin Dragu apreciază că „educațiunea tineretului este ținta tuturor, fiindcă s-a ajuns la convingerea că numai astfel se atinge idealul arătat de către marele filozof Kant: omul nu poate deveni om decât prin educație. El nu e decât ceea ce educația face dintr-însul. Marele secret al desăvârșirii omului trebuie căutat în educațiune”².

Astfel, el definește „educațiunea” (desvoltarea și perfecționarea ființei omenești), educatorul (cel care se ocupă cu creșterea sau educațiunea) sau face referire la cele „patru puteri – fizică, intelectuală, profesională și morală”, care merg mână în mână și se susțin reciproc pentru ca fiecare individ și întreaga masă să producă maximum de spor și câștig material și

¹ Petre Otu, Teofil Oroian, Ion Emil, *Personalități ale gândirii militare românești*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001, p. 39.

² Cpt. Constantin Dragu, *Educațiunea morală în Armată. Noțiuni de pedagogie*, Tipografia „Cooperativa”, București, 1910, p. 14.

moral, în folosul neamului și civilizațiunii³, generalul Dragu Constantin se dezvăluie cititorilor și celor dornici de perfecționare în domeniul pedagogiei militare ca un fin cunoscător al multor aspecte, care la prima vedere ar părea neînsemnate. Așa, de exemplu, puterea morală este considerată a fi „pârghia care ajută la desvoltarea și înflorirea celorlalte trei”⁴. Sunt date ca exemplu America și Anglia, spre a exemplifica primordialitatea puterii morale, țări unde „se pare că domnește o armonie desăvârșită între cele patru feluri de educațiuni”⁵. Pentru România, pedagogul militar apreciază că pe viitor cele patru ramuri de educațiune trebuie armonizate, „pentru ca tineretul, adulții și chiar cei mai în vârstă, să primească adevărata educațiune, pentru prosperitatea și întărirea neamului românesc întregit”⁶.

Pedagogia este, pentru generalul Constantin Dragu, „știința care se ocupă cu căutarea metodelor reale și practice, cu ajutorul cărora se poate face educațiunea sufletului, cultivarea lui, cultivarea deprinderilor bune și a adevăratelor virtuți ostășești”⁷.

Nu oricine poate fi educator, consideră pedagogul militar Constantin Dragu, ci doar acela care îndeplinește o serie de cerințe⁸, și anume:

1. *convingeri personale*, concretizate în pasiunea pentru cariera armelor: „Educatorul conștient și convins pe deplin de chemarea sa, este amoretat până la pasiune de cariera armelor, și atunci nu muncește pentru a trece bine inspecțiile, pentru a obține note bune, pentru satisfacerea unor dorințe sau interese personale, ci trebuie să muncească cu râvnă și deosebită dragoste, pentru ca oamenii din unitatea pe care o comandă, să fie în adevăr pregătiți de războiu și bine pregătiți moralicește pentru viața cetățenească, unde trebuie să se ducă însuflețiți de iubire și încredere în instituțiunile statului și în puterea armatei sale, înarmați până în dinți cu o nemărginită dragoste de țară și dinastie, și cu cele mai înalte și sentimente naționale și familiare”;

2. *calități morale*, respectiv:

- datoria de sânge considerată temelia puterii morale, din care izvorăsc alte sentimente naționale, patriotice etc.;
- sentimentul camaraderiei și al iubirii ostașilor pe care îi comandă: „Educatorii sunt părinții ostașilor, pe timpul cât servesc sub drapel, și trebuie ca să-i iubească ca și părinții lor.”;

³ Gl. Constantin Dragu, *Educațiunea morală și națională în Armată (Noțiuni de pedagogie)*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Tipografia Serviciului Geografic al Armatei, București, 1921, p. 32.

⁴ *Ibidem*, p. 33.

⁵ *Idem*.

⁶ *Ibidem*, p. 34.

⁷ *Ibidem*, p. 77.

⁸ Gl. Constantin Dragu, *Educațiunea morală și națională în Armată (Noțiuni de pedagogie)*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Tipografia Serviciului Geografic al Armatei, București, 1921, pp. 45-76.

- sentimentul datoriei și al muncii din convingere: „Educatorul trebuie să fie cel dintâiu la datorie, voios la muncă și cu deosebită râvnă, căci numai în felul acesta, se capătă devotament, dragoste și voioșie pentru datorie, de la aceia pe cari îi instruiește și cărora le face educația”;

- sentimentul cinstei și al dreptății: „Educatorul trebuie să fie cinstit și drept, căci numai astfel ajunge a înrădăcina adânc aceste sentimente, în sufletul celor chemați a le face educațiunea”;

- sentimentul curajului ostășesc și curajului răspunderii: „Ofițerul trebuie să fie curajos, și gata să-și ia răspunderea pentru toate faptele și acțiunile sale, căci numai în felul acesta cei educați de el, se îndrumează pe adevărata cale a curajului ostășesc, și al răspunderii pentru faptele și acțiunile lor”;

- sentimentul onoarei și demnității, care nu se moștenesc și nici nu se cumpără, ci se cuceresc prin fapte bune;

- caracter, voință de fier, energie supraomenească: „Educatorul trebuie să fie convins de chemarea sa, cinstit, drept, credincios etc. cu dragoste de muncă; iar mai presus de toate hotărât”;

3. *calități fizice*, anume: bine clădit trupește, voinic, sprinten, ager, vioiu, foarte rezistent;

4. *calități intelectuale*, care să-l ajute pe pedagogul militar în devenire să facă față împrejurărilor critice și grele: „Citind, recitind, analizând pentru a fi la curent cu progresele științei și civilizațiunei... Gimnastica judecății trebuie cultivată cu îngrijire”;

5. *cunoștințe generale, destul de dezvoltate și pe toate terenurile*, concretizate în principii solide și clare de anatomie, biologie, fiziologie, igienă și alimentație, psihologie, filozofie, sociologie;

6. *cunoștințe profesionale, tehnice și tactice*, care să îl ajute pe educator „să devie artist în cariera sa, căci numai astfel, este pildă vie și capătă încrederea sufletelor ce comandă, este ascultat și urmat orbește.”;

7. *calități pedagogice*, anume: răbdare și perseverență, stăpânire de sine și statornicia, spiritul de observare și cercetare, personalitatea educatorului;

8. *aptitudini militare*, adică: instructor priceput și destoinic, educator pasionat și convingător, comandant înțelept, hotărât și energic, toate acestea cultivate prin muncă și educație.

În lucrările sale, generalul Constantin Dragu face cunoscute „câteva noțiuni de pedagogie care corespund firii Românului”, respectiv: „principii împărțirii muncii; cunoașterea ostașilor sub toate raporturile; buna dispozițiune a ostașilor; scopul oricărei acțiuni (munci) trebuie să urmărească dezvoltarea și ridicarea puteri morale; pilda – exemplu.”⁹

⁹ *Ibidem*, pp. 77-78.

Pedagogul militar se oprește în scrierile sale și asupra metodelor de predare a educației morale și a mijloacelor de educație necesare, ajungând la o serie de precizări pertinente¹⁰:

- „educațiunea morală trebuie să varieze în raport cu firea fiecărui individ”: pentru aceasta se pune accent pe convorbiri și sfaturile date fiecărui om în parte;

- „felul de predare”: poate îmbrăca două forme: sintetic (de la simplu la complex, de la mic la mare) și intuitiv (de la cunoscut la necunoscut). Prin aceste forme de predare, se adaugă la cunoștințele simple ale recruților cunoștințe asemănătoare, dar mai complexe și mai înalte și în acest fel „imaginele sau noțiunile simple ce se găsesc în cutele creierului și sufletului lor, se întăresc, se împuternicesc, se desvoltă, se măresc”;

- nevoia de „convorbiri”: cu ajutorul acestora se pun în practică cele două metode de predare amintite mai sus, „pentru că în același timp lucrează atât facultățile intelectuale ale educatorului, cât și acelea ale elevilor. ...Nu se caută răspunsuri ticluite sau întocmite de educator, ci emoțiuni, transformate în noțiuni simțite, până în adâncul sufletului și exprimate cum pot. Fapte, nu vorbe!”;

- „desvoltarea și fixarea noțiunilor” pornește de la legile psihologiei, „de la percepțiune, trece prin reprezentare, ajunge la sentiment, la dorință și în fine la voință”. Pedagogul militar pune accent pe repetare (pe care o numește și dresare), ca mijloc pedagogic principal de a face educație, prin care noțiunile morale se transformă în deprinderi morale.

În concepția generalului Constantin Dragu, educatorul militar trebuie să fie atent la cerințele războiului, să aibă permanent în minte faptul că soldatul este o personalitate și că datoria sa este de „a face ca fiecare luptător să fie convins de rolul pe care îl are de îndeplinit, de importanța personalității fiecăruia, de spiritul de avânt, de inițiativa și camaraderia care trebuie să-i stăpânească”¹¹.

Pedagogul militar nu omite în scrierile sale măsurile de constrângere și pedepsele care trebuie aplicate „cu foarte mare sgârcenie și cu multă băgare de seamă”¹², și numai în scop educativ de a îndrepta. În aplicarea acestora, educatorul militar trebuie să aibă în atenție felul greșelii, gravitatea ei, dar și cauza care a provocat-o.

¹⁰ Cpt. Constantin Dragu, *Educațiunea morală în Armată. Noțiuni de pedagogie*, Tipografia „Cooperativa”, București, 1910, pp. 51-60 și gl. Constantin Dragu, *Educațiunea morală și națională în Armată (Noțiuni de pedagogie)*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Tipografia Serviciului Geografic al Armatei, București, 1921, pp. 86-96.

¹¹ Gl. Constantin Dragu, *Educațiunea morală și națională în Armată (Noțiuni de pedagogie)*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Tipografia Serviciului Geografic al Armatei, București, 1921, p. 96.

¹² *Ibidem*, p. 97.

În lucrările dedicate pedagogiei militare este realizat și un inventar al „viciilor sau patimilor care atacă și distrug puterea morală a unui ostaș”¹³, identificând peste 50 de vicii și patimi (de exemplu: lenea, trândăvia, chiulul, nepunctualitatea, trădarea, minciuna, înșelătoria, beția, jocurile de noroc, desfrâul, simularea, prefăcătorie, frica de moarte și de răspundere, lașitatea, lipsa de voință și energie, lingușirea, spionajul între camarazi, indisciplina, dezonoarea, ura, pisma, răutatea, invidia, gelozia, nepregătirea de război etc.) și propune câteva sfaturi pedagogice pentru a le învinge, pe care le clasifică în trei categorii:

- „comandanții”, prin exemplul pe care îl dau de a fi imitați, prin educația și ocupația continuă cu pregătirea războiului;
- „camarazii de grad egal”, considerați a avea o importanță capitală în bine sau în rău asupra viciilor care atacă puterea morală;
- „educația prin sine însuși”, prin crearea unui ideal moral și frumos în viață, prin cultivarea cultului oamenilor mari, prin petrecerea timpului liber în ocupații plăcute și folositoare, prin discuții purtate cu oameni distinși, prin lupta personală dusă cu energie și încăpățănare pentru alungarea viciilor.

Pentru educația morală a tinerilor, educatorul trebuie să acorde o atenție deosebită pregătirii sufletelor, aceasta constând în sentimentul religios („temelia virtuților ostășești ale străbunilor noștri”) și cinstea („cea mai frumoasă podoabă sufletească a fiecărui om...temelia virtușilor”).

Potrivit generalului Constantin Dragu, la nivelul unităților și subunităților trebuie să existe un program educativ coerent, în care să fie trecute directivele privind pregătirea puterii morale pentru ofițeri și trupă.

Pe timpul cât și-a desfășurat activitatea la Școala Militară de Infanterie din Sibiu a afișat în săli și în clase *Calendarul lui Franclin*, pe care îl voi reproduce, în dorința de a da un motiv de meditație celor care citesc acest articol:

„*Calendarul lui Franclin*”

1. *Cumpătare*. Nu mânca până la îngreuiare; nu bea până să te amețești.
2. *Tăcere*. Nu vorbi decât ceea ce poate fi folositor ție și altora; ferește-te de convorbirile deșarte;
3. *Ordine*. Fiecare lucru să-și aibă un loc anumit; fiecare afacere un timp hotărât;
4. *Hotărâre*. Fii decis a face ce ești dator să faci; execută fără șovăire ceea ce ai hotărât;
5. *Economie*. Nu face nici o cheltuială decât pentru binele tău sau al altora, adică nu cheltui nimic fără necesitate;
6. *Silință*. Nu pierde timpul, ci ocupă-te neîncetat cu ce e folositor și abține-te de la orice faptă de prisos;

¹³ *Ibidem*, pp. 109-134.

7. *Sinceritate*. Ferește-te de orice prefăcătorie vătămătoare, formează-ți cugetări drepte și conformează-te lor când vorbești;
8. *Dreptate*. Nu face rău nimănui, vătămându-l în interesele lui, ori neângrijind a-i face binele la care te obligă datoria;
9. *Moderațiune*. Ferește-te de extreme; nu te supăra pe nedreptățile ce ți se fac, deși crezi că nu le meriți;
10. *Curățenie*. Nu suferi necurățenie nici pe corp. Nici pe veșminte, nici în casă;
11. *Liniste*. Nu te tulbura de nimicuri, nici de întâmplările obișnuite, sau de care nu poți scăpa;
12. *Castitate*.
13. *Umilință*. Imită pe Socrate și pe Christos.”¹⁴

Dornic de a contribui la educația morală, distinsul general publică, în anul 1920, o broșură intitulată „Fapte de împlinit pentru întărirea și prosperarea neamului, înălțarea puterii morale a armatei” în 10.000 exemplare, în care rezumă momentele speciale ale istoriei militare naționale și publică fotografii ale personalităților descrise și ale membrilor familiei regale, pe care o dăruiește elevilor săi pentru a fi citită cu dragoste și păstrată în suflet.

La vremea apariției lor, lucrările generalului Constantin Dragu consacrate pedagogiei militare au rămas doar la nivel de popularizare în rândurile ostașilor. Peste ani, cei care s-au dedicat educației militare nu greșesc dacă aplică adaptând cele scrise de pedagogul militar cu peste 70 de ani în urmă.

Distinsul general Constantin Dragu pleacă din lumea celor vii într-o zi de toamnă, fiind îngropat în Cimitirul Bellu din București, în ziua Cuvioasei Paraschiva, 14 octombrie a anului 1956.

Voi încheia scurta prezentare a pedagogului militar, generalul Constantin Dragu, cu spusele domniei sale: „Munca fără preget a fie-căruia în ocupația ce avem, este izvor de sănătate și fericire pentru fiecare și pentru întreg Neamul Românesc.”¹⁵

BIBLIOGRAFIE

Cpt. Dragu Constantin, *Educațiunea morală în Armată. Noțiuni de pedagogie*, Tipografia „Cooperativa”, București, 1910.

¹⁴ *Ibidem*, p. 147.

¹⁵ Gl. Constantin Dragu, *Fapte de împlinit pentru întărirea și prosperarea neamului, înălțarea puterii morale a Armatei*, Tipografia Școalei Militare INF.No.2, Sibiu, 1930, p. 4.

- Gl. Dragu Constantin, *Educațiunea morală și națională în Armată (Noțiuni de pedagogie)*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Tipografia Serviciului Geografic al Armatei, București, 1921.
- Gl. Dragu Constantin, *Fapte de împlinit pentru întărirea și prosperarea neamului, înălțarea puterii morale a Armatei*, Tipografia Școalei Militare INF. No. 2, Sibiu, 1930.
- Otu Petre, Oroian Teofil, Ion Emil, *Personalități ale gândirii militare românești*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001.
- <http://psihologie-militara.econsultant.ro/coordonate-psihopedagogice-ale-educatiei-ostasesti/psihomotricitatea-valenta-educativa/>, 29 iunie 2012, 22.00
- http://www.altfel.info/arhiva/magazin/familii/casa_sfintita.shtml, 30 iunie 22.05.

RISCURI, AMENINȚĂRI ȘI VULNERABILITĂȚI DE NATURĂ INFORMAȚIONALĂ ASUPRA DOMENIULUI MILITAR. TENDINȚE ȘI ORIENTĂRI ALE POLITICILOR DE APĂRARE ÎN ERA INFORMAȚIONALĂ

Col.drd. Dumitru NEACȘU*
U.M. 02472, București

Dezvoltarea capacităților operaționale în domeniul intelligence constituie o preocupare permanentă în armatele moderne. Progresul tehnic în acest domeniu a impus realizarea de noi mijloace, metode și proceduri de culegere, procesare, analiză și diseminare a informațiilor din spațiul de interes.

Dintre acestea, cercetarea spațială alături de IMINT și SIGINT reprezintă componente importante în arhitectura de intelligence la nivel național în statele dezvoltate.

Riscurile, amenințările și vulnerabilitățile de natură informațională au la bază o serie de considerente care trebuie avute în vedere pentru stabilirea măsurilor de protecție necesare.

Armatele moderne au ca obiectiv primordial câștigarea bătăliei informaționale în cadrul strategiilor prezente și viziunilor de dezvoltare. Baza câștigării acestei bătălii o reprezintă atât aplicarea reușită a tehnologiei informaționale în spațiul de luptă integrat, cât și protecția acestor sisteme și tehnologii.

Cuvinte cheie: sistem informațional; managementul și tehnicile activității de culegere a informațiilor; riscuri, amenințări și vulnerabilități, revoluția informațională, viziunea informațională.

Din punctul de vedere al tehnologiei informațiilor, se poate aprecia că mediul informațional global este caracterizat de doi poli distincți, respectiv pe de o parte SUA, cu un avans considerabil în domeniu, iar de cealaltă parte ceilalți actori importanți, cu câteva vârfuri în anumite domenii, respectiv Rusia, China și, mai nou, Franța, Israelul și un consorțiu de câteva state europene¹. Această apreciere are ca fundament faptul că la acest moment

* e-mail: neacsu_dumitru_army@yahoo.co.uk

¹ Space reconnaissance and the management of technical collection,
<http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-INTELLIGENCE/pdf/GPO-INTELLIGENCE-15.pdf>

tehnologia informațională se află cu elementele de vârf tehnologic în domeniul cercetării și realizărilor în programele ce privesc cercetarea spațială (Space Reconnaissance) și Managementul Colectării Tehnice (Management of Technical Collection), în care Statele Unite ale Americii dețin supremația, cu un avans tehnologic important, dar mai ales cu capacități operaționale unice și greu de a fi concurate pe termen scurt și mediu.

Mai mult decât atât, Rusia și China, prima datorită profundelor transformări după destrămarea fostei Uniuni Sovietice, cea de-a doua datorită punctului atins până acum în raport cu programele dezvoltate, se află încă în dificultate privind desfășurarea unor astfel de programe, celelalte state menționate anterior fiind nou intrate în clubul exclusivist al capacității efective de colectare din spațiu și cu concepte mult mai modeste, cel mai probabil datorită capacității de susținere individuală a unor astfel de sisteme, costurile depășind cu mult disponibilitățile.

Pornind de la aceste premise și analizând capacitățile informaționale ale statelor medii și peste mediu dezvoltate, constatăm că în marea lor majoritate au servicii specializate pe spații de interes intern și extern, militare, cât și sub diverse forme pentru sprijinul informațional a serviciilor interne. De asemenea, statele ce dețin capacități spațiale le au sub control militar, Statele Unite dispunând în cadrul Departamentului Apărării de două organizații: U.S. Space Command (SPACECOM), responsabilă de așa numiții „white world satellites”, respectiv sateliții liberi la publicare din cadrul programelor militare, iar cea de-a doua fiind National Reconnaissance Office (NRO) care este responsabilă de „black world satellites”, respectiv sateliții din cadrul programelor de informații².

Impactul asupra conceptelor și noțiunilor actuale care stau la baza implementării și dezvoltării sistemelor informaționale a fost marcat de noile metode și procedee, elaborate numai datorită noilor tehnologii evolute în domeniul IMINT (Imagery Intelligence) și SIGINT (Signals Intelligence). Toate acestea au înglobat trecerea la noi niveluri tehnologice atât în ceea ce privește tehnologia de captare, transmitere și introducere în baza de date a imaginilor video, cât și platformele de operare (sateliți, mijloace aeriene cu pilot sau fără, terestre, maritime și submarine) în cazul domeniului IMINT, în aceleași circumstanțe SIGINT-ul se bucură de o evoluție explozivă atât privind mijloacele de comunicații, sistemul de senzori, procesul de colectare și stocare, dar și a platformelor folosite.

Implicațiile acestei dezvoltări tehnologice asupra evoluției conceptuale asupra informațiilor sunt atât de importante încât ele au generat schimbări în structura și în arhitectura informațiilor atât în ceea ce privește structura

² *Ibidem.*

agențiilor, cât și competențele și responsabilitățile acestora, vârfurile în domeniul creând chiar agenții de sine stătătoare care să răspundă cerințelor. Astfel, în timp, în special, în SUA, managementul SIGINT a impus modificări conceptuale ce au condus mai ales la creșterea responsabilităților DIA (Defence Intelligence Agency) în domeniu, preluate de la CIA (Central Intelligence Agency), dar și înființarea NSA³ (National Intelligence Agency), agenție de sine stătătoare, specializată, cu responsabilități în colectarea SIGINT, procesare date și diseminarea acestora către agențiile consumatoare de astfel de produs informațional. Performanțele NSA, apreciate ca fiind deosebite, au demonstrat practic atât efectivitatea acestei agenții de informații, dar mai ales operaționalitatea conceptului în sine, care a definit-o ca principal furnizor de produs informațional SIGINT pentru celelalte sisteme informaționale, dar și ca coordonator al managementului în domeniu al NIC (National Intelligence Community).

Mai mult decât atât, NSA reprezintă, la acest moment, interfața cu sectorul comercial în domeniul tehnologiei telecomunicațiilor, neexistând practic la acest moment activitate de cercetare și dezvoltare în domeniu pentru care să nu existe o duplicare în cadrul agenției și generare tehnologică cu utilitate SIGINT. Acest tip și nivel de influență conceptual abordarea informațiilor nu este specific numai programelor naționale de informații ale Statelor Unite ale Americii, dezvoltarea tehnologiei informațiilor având un impact similar asupra domeniului în toate statele lumii cu acces la acesta și cu capacitatea de a dezvolta și de a susține astfel de programe. Acest impact nu a avut efecte numai asupra arhitecturii informațiilor și a procedurilor de operare în cadrul comunităților de informații, ci și asupra individului atât din punct de vedere a capacităților acestuia, cât și a profilului formativ, pentru a putea răspunde cerințelor sistemului în care sau pe care îl operează.

Complexitatea cerințelor de produse informaționale diferite, bazate pe exploatarea tehnologiei informațiilor precum și pe volumul imens și hiperspecializat creat de colectarea tehnică a determinat ca pentru sistemele informaționale să se realizeze o serie de concepte de structurare distinctă a domeniilor și subdomeniilor privind responsabilitățile de colectare și prelucrare, potrivit pentru un management concret a acestei multitudini de informații culese și puse la dispoziție pentru procesare. Astfel, statele cele mai avansate în domeniu și cu maximum de capacități de colectare și procesare au împărțit SIGINT în: COMINT (Communication Intelligence) și ELINT (Electronic Intelligence) cu subdomeniile sale FISINT (Foreign Instrumentation Signals Intelligence), TELINT (Telemetry Intelligence) și RADINT⁴ (Radar Intelligence).

³ *Idem.*

⁴ Gary H. Mills, Shape, senior analyst, *The role of rhetorical theory in military analysis*, 2003, p. 16.

De aceeași manieră și având la bază influența saltului tehnologiei, MASINT (Measurement and Signature Intelligence) și-a împărțit responsabilitățile pe subdiviziuni specifice domeniului de colectare și procesare în ACINT (Acoustical Intelligence), OPTINT (Optical Intelligence), ELECTRO-OPTICAL (Electro-Optical Intelligence), IRINT (Infrared Intelligence), LASINT (Laser Intelligence), NUCINT (Nuclear Intelligence) și RINT⁵ (Unintentional Radiation Intelligence).

Practic se poate spune că dacă până în anii '70 – '80 eforturile pieței comerciale erau acelea de a răspunde viziunilor și dorințelor de exprimare a pieței informaționale, în zilele noastre aceasta nu face altceva decât să alimenteze cu noi produse mai performante ceea ce conceptual a fost realizat la începuturile anilor '90, să perfecționeze capacitățile de colectare, procesare și stocare, eficientizând cât mai mult conceptele ce stau la baza întregului spectru de interes informațional.

Riscuri, amenințări și vulnerabilități de natură informațională asupra domeniului militar

Spre deosebire de riscurile, amenințările și vulnerabilitățile tradiționale, cele de natură informațională au la bază următoarele considerente:

- confruntarea permanentă pentru obținerea și păstrarea dominației, supremației și superiorității informaționale;
- dependența tot mai mare de sistemele și tehnologiile informaționale, de echipamentele tehnice și software-ul aferent;
- noile tehnologii și capacități, care vor asigura avantaje semnificative armatelor moderne, sunt vândute peste tot în lume și pot intra în posesia unor grupări care atentează la starea de securitate și stabilitate;
- nivelul înalt de conectivitate a echipamentelor moderne de colectare a informațiilor la rețelele informaționale și decizionale implică măsuri specifice de protecție pentru menținerea operativității sistemelor militare și îndeplinirea cerințelor privind continuitatea conducerii, desfășurarea în secret a acțiunilor, unitatea informațională (pentru păstrarea caracterului unitar și omogen al legăturilor și fluxurilor informaționale de conducere și execuție), flexibilitatea funcțională, de comportament și a reglajelor (pentru a preîntâmpina discontinuități funcționale și a le asigura dinamica, autoreglajul, adaptabilitatea, viabilitatea, logica sistemică);
- afectarea mediului informațional la nivel global, structura acestuia și mediul în care el funcționează va determina mutații drastice în mediul strategic;
- tehnologiile informaționale extind locul și rolul corporațiilor multinaționale, al organizațiilor neguvernamentale și, nu în ultimă măsură, al

⁵ *Ibidem.*

personalităților de pe scena internațională, cu rol major în influențarea declanșării și evoluția evenimentelor;

- tehnologiile de această factură pătrund din ce în ce mai mult în sfera afacerilor, cu impact major asupra politicilor de apărare (cu cât paleta factorilor potențiali care au un impact major asupra intereselor naționale specifice ale statului este mai largă, cu atât este mai complicat pentru autoritatea de decizie să identifice factorii care constituie o amenințare serioasă);

- natura sistemelor moderne interconectate precum și progresele înregistrate în tehnologia informațiilor și comunicațiilor determină, în anumite situații, ca reducerea fluxurilor de informații să se realizeze cu mare dificultate, și uneori chiar deloc;

- informațiile apreciate a fi de neacceptat sau nefavorabile se pot difuza cu o foarte mare ușurință, informații care servesc unor grupuri de interese și care aduc atingere securității și apărării naționale;

- studiile și cercetările în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor ar putea fi efectuate de echipe mici și chiar indivizi;

- transformarea mijloacelor comerciale, de către un potențial adversar, în adevărate „arme” pentru proliferarea de provocări sau amenințări;

- diversitatea opțiunilor și disponibilitatea creată de tehnologia informației și comunicațiilor determină ca un număr tot mai mare de actori, inclusiv nonstatali, să aibă posibilitatea de a dezvolta amenințări și provocări (războiul cibernetic, războiul hackerilor sau cyber-terorismul);

- ignorarea frontierelor și a constrângerilor legate de spațiu sau timp;

- mărirea riscului de vulnerabilitate al sistemelor și tehnologiilor informaționale și echipamentelor tehnice și software-ul aferent, ca urmare a penetrărilor neautorizate, a distrugerilor și modificărilor accidentale sau intenționate de date și programe. Actuala tendință este de amplificare a conectivității, cu predilecție la Internet și în rețelele Intranet, fiind tot mai dificil să se identifice coordonatele unui punct de acces ilegal conectat în rețea sau utilizatorul cu un comportament agresiv. Acest tip de vulnerabilitate a sistemelor informaționale moderne poate antrena pagube imense, direct sau indirect, ca urmare a „scurgerii” de informații atât cu caracter personal cât și economic sau militar;

- în domeniul tehnico-militar există o serie de ținte vulnerabile, accesibile cu rapiditate și pe scară largă și care implică tot mai multe mijloace de protecție;

- caracteristica erei informaționale nu este reprezentată strict de cantitatea de informație ori de răspândirea tehnologiei, ci și de ritmul și dimensiunea acestora.

În principiu, orice stat sau organizație nonguvernamentală, care are intenții ostile, poate dispune de resursele financiare și capacitatea tehnologică

de a amenința un sistem informațional militar. Din cauza costului redus al echipamentelor necesare diverselor forme ale atacului informațional, comparativ cu fondurile necesare realizării unui sistem informațional, precum și a faptului că multe dintre cunoștințele necesare sunt liber răspândite în lume, amenințările pot surveni inclusiv din partea organizațiilor nonguvernamentale, cum ar fi grupurile teroriste sau hackerii civili.

Abordarea problematicii amenințării la adresa securității informației impune luarea în calcul a faptului că aceasta este vulnerabilă în toate fazele organizării sale, iar pentru atacul sau protejarea informației trebuie să se ia în calcul reprezentarea pe care aceasta o are la un anumit moment dat. În concluzie, din perspectiva amenințării la adresa securității informațiilor, nu este posibilă o delimitare clară între informație și mediul în/prin care aceasta rezidă/circulă⁶.

Amenințarea la adresa unei informații se referă întotdeauna și la amenințarea asociată mediului pe care aceasta este stocată sau a canalului tehnic de comunicații pe care circulă. Protecția aceleiași informații cuprinde măsuri de siguranță distincte față de cele pentru medii de stocare și canale de comunicații.

Față de amenințările tipice la adresa diferitelor componente ale unei organizații militare, în cadrul sistemelor informaționale militare se remarcă ponderea mult crescută a celor specifice computerelor și rețelelor de calculatoare. Această pondere se explică atât prin faptul că în sistemele informaționale actuale, subsistemul de calculatoare are un rol sistemic integrator, cât și prin faptul că infrastructura sa nervoasă, subsistemul de comunicații, este la rândul său, în punctele cele mai importante, informatizat. În același timp, trebuie subliniat faptul că atât componentele hardware (stațiile de lucru, cablajele de rețea etc.), cât și cele software principale (sistemele de operare) utilizate sunt de origine civilă, care implică o serie de inconveniente în domeniul securității: multe dintre acestea sunt la dispoziție publică, caracteristicile lor tehnice fiind cunoscute în detaliu de potențialul adversar; cele produse special pentru sistemul militar, proiectate, realizate și monitorizate în condiții de securitate, sunt supuse acțiunilor spionajului industrial, comun agresivității pieței libere de înaltă tehnologie; permit o personalizare redusă, deci rezultatele unui studiu de vulnerabilitate asupra sistemelor civile pot fi aplicate în mare măsură și sistemelor militare; conțin în proporție covârșitoare componente de import sau, în cea mai bună situație, produse și verificate în afara sferei militare, care pot fi alterate intenționat și foarte bine camuflate; se bazează pe o componentă logică – cea software –

⁶ Ion Roceanu, Iulian Buga, *Informația, repere conceptuale și coordonate de securitate*, Editura AISM, București, 2003, p. 59.

care poate fi atacată tot cu mijloace logice, deci mijloace care nu necesită tehnologii scumpe, gama acestora diversificându-se continuu și cu ajutorul infractorilor internaționali.

Specificul amenințărilor la adresa informațiilor dintr-un sistem informațional militar, cu deosebire la nivel operativ și strategic, mai este influențat și de dependența subsistemelor de comunicații și de calculatoare de infrastructura informațională națională utilizată. Faptul că o serie de informații ce privesc organismul militar circulă prin medii civile oferă adversarului oportunitatea de a exploata o serie de surse necontrolate.

Pericolele asupra sistemului, care se pot constitui în amenințări, își au originea în diferite surse. Motivația amenințărilor informaționale este diferită și poate avea în vedere: obiective politico-militare, actele de răzbunare, obținerea de profit economic, substituirea identității, acțiunile de șantaj și de provocare intelectuală. În lucrările de specialitate, sursele amenințărilor sunt clasificate după o serie de criterii, după cum urmează:

- *după maniera în care se comportă*: manifeste sau deschise: actele de vandalism directe (hacking-ul) și indirecte (software nociv), bruiajul radio și radioreleu, de radiolocație și/sau de radionavigație, activitățile SIGINT, impulsul electromagnetic, operațiile speciale; acoperite, mascate sau conspirate: spionajul, sabotajul și actele subversive, acțiunile teroriste, actele aparținând criminalității specifice;

- *după originea lor*: din interior, exterior sau din mediu.

În ansamblul operațiilor informaționale, vulnerabilitatea reprezintă o slăbiciune atât în proiectarea sistemului privind securitatea informațiilor și stabilirea procedurilor, cât și ca urmare a implementării sau a controlului intern, situații care pot fi exploatare pentru obținerea accesului neautorizat la date și informații sau în sistemul informațional.

Privind domeniul sistemelor de comunicații și cel informatic, vulnerabilitatea este reflectată de un punct unde un sistem este de așteptat să fie atacat. Confruntarea pentru obținerea și păstrarea dominației, supremației și superiorității informaționale, precum și dependența de sistemele și tehnologiile informaționale, și echipamentele tehnice și software-ul aferente au determinat apariția unor riscuri, amenințări și vulnerabilități care impun măsuri corespunzătoare, în contextul noii *revoluții în afaceri militare* și a *războiului bazat pe rețea*.

Tendințe și orientări privind evoluția mediului informațional în era informațională

Efectele revoluției informaționale în plan social și militar, în plin proces de desfășurare, se află în atenția permanentă a gânditorilor militari, iar acei care împărtășesc puncte de vedere comune și agreează implicarea revoluției informaționale apreciază că revoluția curentă în computere, telecomunicații și tehnologia informației va modifica profund societatea,

democrația, precum și viața noastră zilnică⁷. Dintr-o perspectivă militară, aceste tehnologii ale revoluției informaționale vor constitui mijloacele care să ducă la creșterea eficienței militare, la reducerea pierderilor și diminuarea bugetelor, esențială fiind unirea perspectivelor socială și militară într-un mod unitar în ceea ce privește structura militară, precum și opțiunile și direcțiile în care aceasta se va dezvolta.

Principalele efecte ale impactului erei informaționale asupra mediului social, dar mai ales asupra domeniului militar apreciem a fi următoarele: timpul și distanța devin tot mai puțin importante în spectrul constrângerilor; evenimentele pot fi influențate de o serie de factori transnaționali și internaționali; granițele de orice natură dintre actorii internaționali vor deveni, pas cu pas tot mai ne semnificative; tendințele de regionalizare și globalizare vor avea un curs ascendent; inegalitatea dintre bogați și săraci se va adânci; amenințările pot fi rezultatul unor multiple surse difuze, în timp ce războiul asimetric constituie un real pericol, cu toate că nu este un concept nou, vizând securitatea națională și interesul național; se vor produce mutații semnificative în domeniul strategiei și tacticii, acestea adaptându-se permanent cerințelor spațiului de luptă; revoluția reală în spectrul militar se realizează prin îmbinarea tehnologiei informației și comunicațiilor cu alte tehnologii cu aplicabilitate în mediul militar.

Oportunitățile puse la dispoziție de tehnologia informației și comunicațiilor specifice erei informaționale pentru domeniul militar au în vedere asigurarea condițiilor pentru îmbunătățirea substanțială a modului de planificare și ducere a războiului modern. În mod real este vorba despre sistemele informaționale la dispoziție integrând senzori, radare, precum și alte echipamente de obținere a informației și la al căror nivel se înregistrează perfecționări continue. Aceste echipamente dovedesc un nivel tot mai ridicat de conectivitate cu rețelele informaționale pentru asigurarea unei vizibilități adecvate spațiului de luptă, incluzând poziționarea fiecărui luptător și mijloc de luptă, astfel:

- sisteme de comunicații globale având viteză sporită și fidelitate în transmitere care ajută la cunoașterea precisă a spațiului de confruntare din orice poziție de pe Glob;
- creșterea capacității de lovire de înaltă precizie care duce la producerea de pierderi semnificative adversarului simultan cu reducerea distrugerilor și pierderilor colaterale;
- capacitatea de a analiza mai riguros distrugerile înregistrate în spațiul de luptă, ceea ce conduce la mărirea eficacității și eficienței;

⁷ Z. Khalilzad, J.P. White, A.W. Marshall, *Strategic appraisal. the changing role of information in warfare*, Rand, Santa Monica, California, 2001, pp. 26-32.

- necesitatea pregătirii laborioase și desfășurării acțiunilor informaționale având ca scop atât protecția informațiilor proprii, cât și distrugerea bazelor de date ale adversarului;

- capacitatea de a defini și de a redefini termeni specifici precum: sistem de sisteme, operații informaționale, superioritate informațională, război informațional, război bazat pe rețea, revoluție în domeniul militar;

- capacitatea de a asigura superioritatea informațională care presupune capacitatea de colectare, prelucrare și diseminare a unui flux neîntrerupt de informații specific structurii concomitent cu exploatarea sau diminuarea capacității adversarului de a riposta în aceeași manieră.

Impactul evoluției tehnologice nu se manifestă numai în spațiul de luptă, ci afectează inclusiv *politica de apărare*, aceste manifestări având loc pe mai multe *direcții*, cele mai importante dintre acestea fiind:

- informația devine esențială pentru sporirea bogăției, puterii și influenței, informația devenind net mai importantă decât sursele tradiționale ale bogăției, în condițiile în care se impune ca politica de apărare să regândească obiectivele sale și să înglobeze activități privind apărarea și protecția informației;

- schimbarea permanentă a normelor de valori cu caracter moral și material, acestea având la bază o deschidere tot mai mare spre informație, totul cu suport tehnologic ce facilitează aceasta inclusiv cetățeanului de rând;

- tehnologia informațiilor produce schimbări continue în organizarea și structura tuturor componentelor societății, inclusiv cele militare și de suport al acesteia, fluxurile informaționale facilitând comandă și control în timp real din spații care nu mai țin cont de distanțe, platforme și nivel ierarhic.

Comprimarea continuă a spațiului, dar mai ales a timpului datorate suportului tehnologic și conceptelor facilitate de acesta, nu mai este o noutate pentru nimeni, constrângerile generate anterior fiind restrânse major sau chiar eliminate în anumite situații. Informația sub diferite formate și cu suport cantitativ și calitativ superior, operată de pe diferite platforme, permit apropierea de contact în timp extrem de scurt și de cele mai multe ori numai a sistemelor de armament operate de la distanțe care asigură securitate atât decidentului, cât și celor ce operează aceste sisteme.

Ignorarea frontierelor de orice tip, inclusiv a celor naționale *de către fluxurile informaționale* sunt o realitate, de această dată una cu două tășuri. Creșterea interacțiunii entităților internaționale, benefice pentru democrație și economie reprezintă o față a medaliei în timp ce răspândirea inacceptabil de liber și rapid a informațiilor nefavorabile reprezintă o amenințare majoră ce echilibrează elementele avantajoase oferite de progresul tehnologic. Permeabilitatea frontierelor necesită astfel noi strategii privind controlul

informației ele putând deveni rapid din valori pozitive elemente de risc la adresa deținătorilor, menținerea protecției și securității informațiilor, precum și a sistemelor informatice și de comunicații, devenind astfel o prioritate importantă în era informațională, importantă pentru securitate și apărare⁸.

Tehnologia informației va favoriza inclusiv *tendențele de regionalizare și globalizare*, transferul rapid de informații permițând relațiilor și proceselor de producție să se extindă exponențial dincolo de granițele statale sau regionale, cele mai importante capacități tehnologice în domeniu fiind deținute mai ales de către adevărații factori activi ai regionalizării și globalizării.

Integrarea economică va avea un tot mai mare impact în domeniul militar, ducând la: interoperabilizarea forțelor aparținând acelorași medii evoluționiste; diversificarea ofertei; adâncirea decalajului tehnologic și cel militar între diverse state; accesul la tehnică și tehnologie specifică inclusiv a celor ce nu vizează pacea sau care tratează violența ca instrument principal în atingerea scopurilor. De asemenea, fără politici globale de eliminare a unui astfel de *risc major la adresa echilibrului regional și global*, tehnologia informației va favoriza creșterea decalajelor dintre spațiile sărace și cele bogate, conducând la dezvoltarea din ce în ce mai accelerată a statelor puternice, mărirea diferențelor și repartitia asimetrică a bogăției, fenomen ce conduce invariabil la tulburări interne și externe, la decalaje majore și implicit la creșterea tensiunii internaționale dintre aceste spații.

Riscurile generate de dependența tot mai mare de sistemele și tehnologiile informaționale, de echipamentele tehnice și de software-ul aferent, devin tot mai evidente, costuri relativ mici și entități reduse numeric putând genera și antrena pierderi mari de ordin financiar ori de alt tip, direct ori indirect, prin agresiunile asupra sistemelor informaționale, inclusiv a celor ce privesc apărarea și securitatea (C4I, C4ISR, C4RISTA etc.). Tendențele actuale de amplificare a conectivității, cu predilecție la Internet și în rețelele Intranet crește riscul de vulnerabilitate, astfel încât este tot mai greu de localizat un punct de acces ilegal conectat în rețea ori un utilizator având intenții nocive.

Din punct de vedere *tehnico-militar*, importanța comunicațiilor și informațiilor constă, pe lângă valoarea lor indiscutabilă, în numărul mare de ținte vulnerabile, care sunt accesibile rapid și într-un spectru larg și care solicită mijloace și procedee de protecție din ce în ce mai diversificate și în număr mare. Armatele moderne au ca obiectiv primordial câștigarea bătăliei informaționale în cadrul strategiilor prezente și viziunilor în dezvoltare. Baza câștigării acestei bătălii o reprezintă atât aplicarea reușită a tehnologiei informaționale în cadrul spațiului de luptă integrat, respectiv digitalizarea

⁸ *The Internet and press freedom 2000*, New York, Freedom House, 2000, p. 27.

acestui și a acțiunilor de natură informațională, cât și protecția acestor sisteme și tehnologii.

Tehnologia informației și a comunicațiilor are un impact major și asupra strategiei militare. Provocarea majoră a timpurilor noastre nu este dată numai de cantitatea de informație sau răspândirea tehnologiei, ci de ritmul și formatul acestora. Evoluția lumii se realizează tot mai eficient, complex și cu rapiditate decât oricând, entitățile adaptate sau în curs de adaptare acestui ritm realizând profit și dominație în orice domeniu, inclusiv cel militar. Preocupări în acest sens sunt identificate în diferite armate moderne, orientându-se către perfecționarea desfășurării de operații în rețea în toate dimensiunile spațiului de confruntare, inclusiv cel cosmic⁹.

Abordând conceptul de război, în prezent și mai ales în viitor, în viziunea specialiștilor, se apreciază ca noile tehnologii trebuie să aibă un impact definitoriu asupra comenzii și controlului acțiunilor militare, însă îl combină cu un orizont strategic de natură conservatoare, în care statele, alianțele și structurile militare ale acestora vor rămâne cei mai importanți actori, conflictele armate rămânând un instrument politic care le va materializa funcție de necesitate în război, campanie sau operație distinctă, cu caracteristici specifice mediului de desfășurare și configurări specifice momentului.

Dominația, supremația precum și superioritatea informațională, standardizate de această dată, vor reprezenta în continuare cheia succesului acțiunii militare, capacitatea de control și de menținere a ritmului acțiunilor de luptă, la un nivel superior față de cel al adversarului, permițând forțelor proprii să câștige și să mențină inițiativa în timpul desfășurării operațiilor¹⁰, asigurând succesul și baza acțiunilor viitoare.

Demasificarea și dispersarea forțelor cu mobilitate crescută și angajarea succesivă a operațiilor în avantajul masării efectelor și desfășurării simultane a operațiilor, devine tot mai posibilă sprijinită de tehnologia informației, permițând comandanților să descopere țintele și să-și conducă acțiunile proprii în condiții de eficiență și eficacitate. Dezvoltările tehnologice și procedurale vor continua tendințele de poziționare globală eficientă, de creștere a preciziei de lovire a sistemelor de arme, perfecționarea performanțelor platformelor de acțiune la distanță, performanțe ce vor crește în mod deosebit, oferind astfel o gamă largă de opțiuni în ceea ce privește modul de acțiune.

Asimetria confruntărilor reprezintă o importantă mutație produsă în acțiunea militară, generată practic de această explozivă evoluție tehnologică, *concept manifestat în special prin:* utilizarea sistemelor și munițiilor de mare

⁹ Teodor Frunzeti, Vladimir Zodian, *Lumea 2011*, Enciclopedie politică și militară (studii strategice și de securitate), Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2011, p. 716.

¹⁰ *Joint Vision 2020*, pp. 61-62.

precizie sau a mijloacelor și armelor de distrugere în masă, împotriva unor forțe și mijloace de generații net inferioare; acțiunile teroriste împotriva grupărilor de forțe moderne cu scopul de a slăbi sprijinul public în ceea ce privește întrebuințarea forțelor militare; opțiunea de utilizare cantitativă pentru a compensa dezavantajele calitative ale terenului sau ale mediului urban; un adversar organizat în rețele și cu un potențial ridicat față de unul organizat în ierarhii; războiul cibernetic; comunitatea hackerilor; ambiguitatea prin desfășurarea de acțiuni la frontiera dintre domeniul militar și cel non-militar, dintre jurisdicția națională și cea internațională, război sub aspectul său clasic sau pace.

Revoluția în domeniul militar semnifică, în esență, schimbări radicale și profunde, vizând nu numai domeniul tehnologiei. Se impune o schimbare radicală a doctrinei, revederea și schimbarea întregii structuri de forțe ale armatei, adică dimensiunile, compunerea și numărul de structuri din cadrul ei¹¹.

Dispariția bipolarității prin încheierea *Războiului rece* combinată cu progresul tehnologic a constituit momentul de cotitură în remodelarea doctrinelor, adaptate noilor amenințări și riscuri actuale și previzibile ale omenirii. Adversarul a devenit tot mai puțin vizibil, dar tot mai activ, luând diferite moduri de existență și manifestare, atacând în cele mai diverse medii. S-a ajuns la necesitatea conceperii tot mai intense a unui sistem privind securitatea internațională, în care securitatea statală și a individului ocupă un loc central și reprezintă problematici de preocupare globală. Vorbindu-se cu tot mai multă hotărâre în acest moment de structuri flexibile, cu mobilitate sporită și hiperspecializate, adaptabile atât cerințelor acțiunii propriu-zise, cât și concepției elaborate de comandantul acelei structuri. În această ordine de idei, armatele își relaxează sistemul de comandă rigid, pe verticală, autoritatea decizională fiind poziționată la un nivel minim posibil, „o forță digitalizată necesitând un control centralizat mai puțin rigid, iar tipurile de operații neliniare pe care le va duce într-un ritm rapid, în sistem pulsatoriu și holistic nu vor fi adecvate unui control rigid, centralizat”¹². Este necesar ca aceste structuri să fie apte să desfășoare acțiuni mult mai diversificate: de la asigurarea hrănirii localnicilor în urma unei catastrofe, până la realizarea instruirii soldaților unei țări aliate sau prietene pentru a fi pregătiți să lupte într-o insurecție.

Mai mult decât atât, nu trebuie pierdut din vedere mentalul liderului unor astfel de grupări de forțe. Configurația matricei sale intelectuale, capacitatea lui de decizie în astfel de situații, necesită o formare specifică a acestuia pentru

¹¹ Ion Bălăceanu (colectiv), *Interacțiunea strategiilor în contextul conflictelor armate moderne*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2010, p. 63.

¹² Eugen Bădălan, Teodor Frunzeti, *Asimetrie și idiosincrasie în acțiunile militare*, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004, p. 95.

asta, el trebuind a poseda capacitatea eficienței atât pentru distrugere, cât și pentru întrajutorare. Impactul avansului tehnologic se manifestă și prin aceea că *noile entități armate* preconizabil a fi folosite în acțiunile militare ale viitorului vor fi instruite și pregătite pentru luptă după tehnici și proceduri moderne, punându-se accentul în mod special pe pregătirea lor în condiții similare cu cele oferite de spațiul de confruntare. Astfel, prin repetiții simulate, comenzile pot realiza o imagine aproape reală asupra etapelor și acțiunilor care se pot derula pe timpul desfășurării acțiunii, pentru a înțelege momentele critice și modul cum acestea pot fi depășite sau evitate și în ce măsură acele acțiuni planificate își pot atinge scopurile. Forțele vor putea fi verificate cu sprijinul sistemelor sofisticate de simulare a luptei, de control a eficienței anumitor elemente de dispozitiv, precum și categorii de forțe, vizând situațiile concrete, sub incidența directă a acțiunilor simulate ale adversarului, a situațiilor și condițiilor oferite de teren, de timp și anotimp, alți indicatori care schimbă sau influențează cadrul general al spațiului de confruntare.

Imaginea reală asupra a tot ceea ce poate însemna *pregătirea și modul de angajare a forțelor* este scoasă în evidență de doctrinele întrunite NATO¹³, acestea detaliind viziunea asupra: folosirii forței, a procedurilor și a regulilor de angajare; importanța culturii și obiceiurile din zona de operații; conștientizarea limbajului fundamental, de bază, precum și a expresiilor cheie; importanța punctelor de control și blocarea comunicațiilor operative; importanța acțiunii patrulilor, observării și raportării; mijloacele și personalul de căutare-salvare; tacticile și tehnicile EOD, descoperirea minelor și neutralizare lor; recunoașterea echipamentului, tehnicii și mijloacelor de luptă; procedurile de protecție NBC.

Rezultatul major în mediu militar al revoluției informaționale îl reprezintă viziunea războiului informațional – un război purtat cu informațiile ca mijloc de luptă și constituit în același timp, dar și ca țintă principală a acțiunii agresive, posibilitatea ca informația să devină dimensiunea dominantă în războiul dus în viitor fiind una tot mai evidentă, lucru ce rezultă din următoarele elemente: avantajele militare posibile vizând valorificarea informației ca armă împotriva întregului spectru de ținte ale inamicului – mentale, sisteme de armament, sprijin și suport de toate tipurile; vulnerabilitățile infrastructurilor de comunicații, economice și comerciale, logistice și de comandament la acțiunile ostile utilizând tehnologia informației și doctrinele specifice.

În concluzie, implementarea noilor tehnologii în domeniul IMINT, SIGINT și cercetării spațiale a determinat o nouă reconfigurare a sistemelor informaționale militare, a domeniilor și subdomeniilor privind responsabilitățile

¹³ AJP-01 (B), Allied Joint Doctrine, NATO HQ, Brussels, 2001, pp. 3-12.

de colectare și prelucrare a informațiilor, pentru un management eficient și eficace a produselor de *intelligence*.

Complexitatea spațiului de confruntare modern implică o serie de riscuri, amenințări și vulnerabilități de natură informațională care necesită măsuri de protecție specifice. Efectele impactului erei informaționale asupra domeniului militar au generat reconsiderări asupra pregătirii și angajării forțelor în confruntările de la nivel tactic, operativ și strategic, dar și asupra politicilor de apărare și a obiectivelor acestora. Tehnologiile informaționale determină noi elemente în conducerea acțiunilor militare, capacitatea de manevră, protecția, structura forțelor și procedeele utilizate și desfășurarea operațiilor informaționale.

BIBLIOGRAFIE

AJP-01 (B), Allied Joint Doctrine, NATO HQ, Brussels, 2001.

Joint Vision 2020.

Eugen Bădălan, Teodor Frunzeti, *Asimetrie și idiosincrasie în acțiunile militare*, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2004.

Ion Bălăceanu (colectiv), *Interacțiunea strategiilor în contextul conflictelor armate moderne*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2010.

Teodor Frunzeti, Vladimir Zodian, *Lumea 2011, Enciclopedie politică și militară (studii strategice și de securitate)*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2011.

Gary H. Mills, SHAPE, senior analyst, *The role of rhetorical theory in military analysis*, 2003.

Z. Khalilzad, J.P. White, A.W. Marshall, *Strategic appraisal. the changing role of information in warfare*, Rand, Santa Monica, California, 2001.

Ion Roceanu, Iulian Buga, *Informația, repere conceptuale și coordonate de securitate*, Editura AISM, București, 2003.

<http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-INTELLIGENCE/pdf/GPO-INTELLIGENCE-15.pdf>

SISTEMUL DE JUSTIȚIE MILITARĂ ÎN STATELE UNITE ALE AMERICII

Col. (r) just. lect.univ.dr. George COCA *

Baroul București

Universitatea „Spiru Haret”, București

Procesul de instituire a unei curți marțiale este numit „convocare”. Un comandant autorizat să convoace o curte marțială este „autoritatea convocatoare”. Codul Unic de Justiție Militară (UCMJ) desemnează comandanții care pot convoca o curte marțială.

Autoritatea de a convoca o curte marțială este independentă de grad și este menținută atât timp cât autoritatea convocatoare rămâne comandant într-una dintre funcțiile desemnate.

Cuvinte cheie: sistem de justiție militară; autoritate; comandant; anchetă; infracțiune; percheziție; probă de imunitate.

Rolul autorității convocatoare

Procesul de instituire a unei curți marțiale este numit „convocare”. Un comandant autorizat să convoace o curte marțială este „autoritatea convocatoare”. Codul Unic de Justiție Militară (UCMJ) desemnează comandanții care pot convoca o curte marțială.¹

Autoritatea de a convoca o curte marțială este independentă de grad și este menținută atât timp cât autoritatea convocatoare rămâne comandant într-una dintre funcțiile desemnate.²

Reguli pentru Curțile Marțiale³. Reguli pentru Curțile Marțiale 504 (b)

Un comandant poate dispune măsuri disciplinare prin:

- a. considerarea acuzațiilor ca fiind nefondate;
- b. înaintarea lor unui comandant superior;
- c. propunerea unor măsuri administrative;
- d. impunerea unor măsuri nonpunitive;

* e-mail: georgecoca59@yahoo.com

¹ Codul Unic de Justiție Militară (UCMJ).

² Ibidem.

³ Art. 504 b și următoarele din Codul Unic de Justiție Militară (UCMJ).

- e. impunerea unor pedepse extrajudiciare;
- f. convocarea unei curți marțiale.

Influența comandantului în ceea ce privește cercetarea și aplicarea măsurilor disciplinare constau în următoarele:

- odată ce acuzațiile au fost notificate de către comandant unei curți marțiale constituite potrivit legii, comandantul nu își poate folosi autoritatea sa de comandă pentru a influența decizia Curții Marțiale;

- un comandant superior poate să nu dea autoritatea de a dispune în cazul unei infracțiuni într-un caz individual, în tipuri de cazuri, sau în general, unui subordonat de a lua măsuri în care autoritatea nu a fost retrasă⁴.

Iată câteva aspecte privind modul de desfășurare a anchetelor:

- anchetele încep cu un raport asupra infracțiunii. Un astfel de raport poate veni de la personalul răspunzător de aplicarea legii care, în mod curent, încercă să descopere neregulile, de la victima unei infracțiuni sau de la martori.

- raportul infracțiunii se înaintează la comandantul direct al suspectului pentru măsuri ulterioare. De obicei, comandantul va ordona o anchetă mai completă.

În cazul unei activități criminale serioase sau complexe, comandantul poate cere asistența unor anchetatori militari specializați. În Marină, aceștia sunt civili special instruiți care acționează ca agenți ai Serviciului Naval de Anchete Penale. În Trupele de Uscat, personalul special instruit este repartizat pe lângă Divizia de Anchete Penale.

În cazul unor infracțiuni minore sau simple, comandantul numește, în mod normal, un ofițer mai tânăr, de sub comanda sa, să conducă ancheta. În alte cazuri, ancheta poate fi condusă de personal al poliției militare.

Anchetele penale trebuie conduse în conformitate cu Constituția SUA, cu Codul Unic de Justiție Militară și cu Regulile Militare de Probatoriu⁵.

Următoarele activități sunt adeseori o parte a anchetei penale, cum ar fi:

- *Chestionarea martorilor*. Persoanele care au fost martore la o infracțiune sau care au informații despre o infracțiune, trebuie să fie contactate și să li se ceară o declarație sau identificarea suspectului. Martorii nu pot refuza să dea o declarație, cu excepția acelor care i-ar incrimina. Declarația mincinoasă este o infracțiune militară.⁶

- *Interogatoriile*. Suspecților li se cere adesea să dea o declarație în cursul anchetei. Dacă ofițerul care conduce ancheta știe că militarul chestionat

⁴ Este oarecum asemănător cu excepția de la principiul oficialității din Dreptul procesual penal românesc când pentru unele infracțiuni ce vizează militarii și activitatea lor punerea în mișcare a acțiunii penale nu se poate face decât la sesizarea comandantului.

⁵ Constituția SUA, cu Codul Unic de Justiție Militară și cu Regulile Militare de Probatoriu.

⁶ Art. 260 Cod penal.

este un suspect, el trebuie să îl informeze pe suspect de dreptul de a nu da declarații și de a beneficia de un avocat.⁷ Suspectul nu poate fi obligat să dea declarații și poate oricând cere încetarea interogatoriului.

- *Perchezițiile*. Probele fizice sau cele sub formă de documente sunt adesea cheia unei acuzări eficiente. Totuși, al patrulea amendament la Constituția SUA interzice perchezițiile zonelor private, cum ar fi locuințele sau servietele fără permisiunea unei oficialități judiciare neutre. În armată, comandanții sunt autorizați să dea permisiunea de percheziție. În situații de urgență, poliția poate percheziționa fără permisiune prealabilă.

- *Probele științifice*. O varietate de tehnici de investigație științifică sunt folosite pentru a dovedi infracțiunile. În armată, folosirea testelor chimice de urină pentru a determina consumul prealabil de droguri este cea mai comună. Alte tehnici, cum ar fi: prelevarea amprentelor, analiza grafologică a sângelui și ADN, sunt și ele folosite pe scară largă ca parte a anchetării militarilor acuzați de infracțiuni. Rezultatele testelor științifice pot fi folosite în instanță dacă metodele științifice sunt în general acceptate în comunitatea științifică.

Anchetele pot fi considerate și de lungă durată, și pot să nu fie suficiente pentru o condamnare. În mod corespunzător, procurorii pot folosi câteva tehnici speciale de anchetă pentru a obține mărturii vitale ale martorilor.

Informatorii. Când anchetatorii penali bănuiesc că o activitate criminală este dusă de către anumiți indivizi ei pot încerca să adune probe prin trimiterea unui informator la suspect pentru a vedea dacă suspectul se va angaja în activități criminale în prezența informatorului. Mai târziu, la proces, informatorul poate depune mărturie împotriva suspectului.⁸

Căderea la învoială.⁹ Numită în armată o înțelegere preprocesuală, este o înțelegere între acuzat și guvern. Acuzatul se oferă să recunoască că este vinovat, sau să depună mărturie împotriva unui coacuzat în schimbul unei promisiuni din partea guvernului de a limita sentința potențială împotriva acuzatului. Această metodă economisește timpul și cheltuielile unui proces complet cu martori și poate rezulta în probe valoroase, care pot fi folosite împotriva altui suspect.

⁷ În dreptul românesc întâlnim aceste principii respectiv dreptul la tăcere și dreptul la apărare. În procedura disciplinară pentru militarii din România este stipulat dreptul la apărare, dar nu și dreptul la tăcere.

⁸ Este oarecum asemănătoare procedura ca art. 224¹, *Cod procedură penală român* privind investigatorii sub acoperire.

⁹ În *Codul de procedură penală român* a fost introdus art. 320¹ care prevede această procedură a recunoașterii vinovăției până la începerea cercetării judecătorești, când cauza penală se soluționează pe baza probelor administrate pe timpul urmăririi penale, iar pedeapsa aplicată se va micșora cu o treime. Atenție, însă, că această recunoaștere trebuie să fie necondiționată.

Imunitatea. În cazul unei conspirații, este adesea necesar ca unul dintre conspiratori să depună mărturie împotriva altuia. Persoanele care sunt suspectate de o infracțiune nu pot fi obligate să depună mărturie într-un mod care ar aduce probe împotriva lor. Totuși, dacă guvernul promite să nu folosească nici una dintre informațiile furnizate într-un proces viitor împotriva martorului, acesta poate fi obligat să depună mărturie. Această promisiune se numește acordarea de imunitate împotriva acuzării ulterioare. Este adesea folosită pentru a acuza o conspirație de vânzare a drogurilor.¹⁰ De exemplu, cumpărătorii de droguri pot primi imunitate pentru a depune mărturie împotriva vânzătorului.

Procedura Curții Marțiale

Jurisdicție

a. Personală. Autoritatea legală de a aduce o persoană în fața unei curți marțiale legal constituite.

b. Subiectul. Comiterea de către un militar în serviciul activ a unei infracțiuni militare legal recunoscute.

c. Jurisdicție concurentă. Jurisdicția împărțită cu autoritățile civile referitor la o infracțiune comisă de un militar¹¹.

Dubla acuzare: nicio persoană nu va fi judecată de două ori pentru aceeași infracțiune¹².

Dubla acuzare a fost interpretată ca însemnând că aceeași autoritate nu poate de două ori să judece aceeași persoană pentru aceeași infracțiune. De aceea, acțiunile prealabile locale, statale sau străine nu previn, constituțional, măsuri disciplinare ulterioare pentru aceeași infracțiune.

Privarea de libertate preprocesuală

a. Toți ofițerii au autoritatea de a-i pune pe militari în stare privativă de libertate înainte de sentința finală referitoare la o infracțiune.

b. Continuarea privării de libertate necesită decizia comandantului conform căreia există suficiente motive pentru a crede că acuzatul a comis o infracțiune și că acesta poate fie să evadeze, fie să comită infracțiuni ulterioare.

c. Decizia comandantului este aplicată de către un ofițer independent, care ține o audiere pentru a vedea dacă privarea de libertate preprocesuală trebuie să continue.

¹⁰ De exemplu, cumpărătorii de droguri pot primi imunitate pentru a depune mărturie împotriva vânzătorului.

¹¹ Procedura civilă românească nu cunoaște această instituție pentru că militarii cu excepția faptelor penale în celelalte litigii sunt judecați potrivit procedurii obișnuite.

¹² *Amendamentul V la Constituția SUA.*

Cele trei tipuri de curți marțiale sunt:

Curte marțială sumară:

- compusă dintr-un ofițer și poate judeca numai gradați;
- poate impune sentințe de până la 30 de zile.

Curte marțială specială:

- compusă dintr-un judecător militar, un avocat de proces, un avocat al apărării și o instanță de minimum trei membri;
- poate pronunța o pedeapsă maximă de 6 luni și o concediere pe motive disciplinare.

Curte marțială generală:

- compusă dintr-un judecător militar, un avocat de proces, un avocat al apărării și minimum cinci membri;
- poate pronunța pedeapsa maximă autorizată pentru o infracțiune.

Procedura de recurs

Guvernul nu poate face recurs împotriva unei achitări¹³. Împotriva fiecărei condamnări a curții marțiale este garantată cel puțin o formă de recurs.

Autoritatea convocatoare. Trebuie să treacă în revistă fiecare condamnare și să aprobe fiecare pedeapsă. Acuzatul poate petiționa autoritatea convocatoare pentru clemență înainte de aceste măsuri. Autoritatea convocatoare poate oferi clemență, sau altă reducere favorabilă acuzatului la aprobarea concluziei de vinovăție și adjudecarea sentinței.

Ofițerul exercitând Curtea marțială generală¹⁴ (OEGCM). Acuzatul poate renunța la recursul garantat statutar și poate deferi cazul spre trecere în revistă de către OEGCM și de către Judecătorul Avocat al personalului OEGCM. Autoritatea OEGCM trece în revistă și toate curțile marțiale care nu se califică pentru trecerea automată în revistă.

Curtea militară de trecere în revistă¹⁵. (CMR). (Judecători militari). Toate cazurile, cu excepția cazurilor dorite de acuzat, în care o concediere disciplinară sau o pedeapsă privativă de libertate de cel puțin un an a fost pronunțată, vor fi trecute în revistă de una dintre curțile militare de trecere în revistă ale categoriilor de forțe armate.

Curtea de Apel pentru forțele armate. (Judecători civili). Curtea de Apel pentru forțele armate va trece în revistă deciziile CMR când:

¹³ Este o situație specială.

¹⁴ (OEGCM).

¹⁵ (CMR).

- primește cererea acuzatului;
- judecătorul Avocat General predă cazul Curții de Apel pentru forțele armate.

Curtea Supremă a SUA. Curtea de Apel pentru forțele armate ia decizii care pot fi trecute în revistă de către Curtea Supremă a SUA prin înscris de certiorari. Curtea Supremă nu poate trece în revistă acest mod nicio acțiune sau aprobare a justiției militare decât atunci când Curtea de Apel pentru forțele armate a înaintat, în prealabil, o cerere de trecere în revistă.

Concluzii

Justiția militară este încercarea de a oferi garanții constituționale militarilor, cu excepția cazurilor modificate de necesitatea de ordine și disciplină. Menținerea echilibrului optim dintre drepturile individuale și disciplina unității vor asigura eficiența și moralul.

Prin menținerea unor standarde înalte de procedură și protecție egală, armata va păstra încrederea liderilor civili în ramurile, executivă, judecătorească și legislativă, care au încredințat justiția militară liderilor militari.

Libertatea de exprimare este importantă și necesară pentru moral și pentru recrutarea militarilor. Orice limitare a libertății de exprimare trebuie să fie legată direct de o misiune militară importantă. Restricțiile aplicate libertății de exprimare, atunci când sunt aplicate militarilor, nu se aplică și nu trebuia să se aplice civililor.

BIBLIOGRAFIE

Codul Unic de Justiție Militară (UCMJ).

Constituția SUA, cu Codul Unic de Justiție Militară și cu Regulile Militare de Probatoriu.

(OEGCM).

(CMR).

Codul penal român.

Codul de procedură penal român.

Codul de procedură civilă român.

ELEMENTE DE VULNERABILITATE ALE FRONTIEREI MARITIME A ROMÂNIEI

Subcomisar de poliție Gabriel LASCU*
Centrul de Cooperare Polițienească Internațională

Regiunea extinsă a Mării Negre reprezintă, în acest început de secol, un spațiu cu generoase oportunități strategice care pot asigura țărilor aflate în acest spațiu drumul spre prosperitate, stabilitate și securitate în condițiile în care strategiile de confruntare vor fi înlocuite cu cele de parteneriat și cooperare economică, politică și de implicare în gestionarea internațională a crizelor și conflictelor și de combatere a terorismului. Pentru România acest spațiu a oferit și încă mai poate oferi posibilități economice, politice și militare de nivel strategic legate de accesul la uriașele resurse energetice din zonă și gestionarea acestora, precum și de procesul de securitate la care toate statele cuprinse în acest areal trebuie să se implice activ.

Cuvinte cheie: riscuri; amenințări; crize; resurse naturale; Zona Extinsă; securitate; resurse energetice.

Principalul fenomen care influențează mediul actual de securitate este globalizarea, care generează atât oportunități, dar și riscuri și amenințări. Pentru România, ca țară plasată în Zona Extinsă a Mării Negre, o regiune ce pare să polarizeze pentru o bună perioadă atenția marilor actori ai scenei mondiale, se prefigurează o serie de oportunități strategice generate de premisele favorabile de racordare la zonele de securitate și prosperitate euroatlantice deschise ca urmare a lichidării comunismului ca sistem politic și instaurării democrației, lărgirea NATO și a Uniunii Europene, deschiderea frontierelor, intensificarea fluxurilor de persoane, mărfuri, servicii și capital, precum și posibilităților de dezvoltare tehnologică. Aceste oportunități sunt amplificate, în cazul particular al țării noastre, de statutul său de membră NATO, de posibilitatea crescută de integrare în spațiile economic, politic, cultural și de securitate europene, de existența și coerența parteneriatului strategic cu SUA, de creșterea rolului și ponderii regiunii extinse a Mării Negre în preocupările de asigurare a securității și resurselor energetice ale

* e-mail: lascu_gabi@yahoo.com

Europei, de gradul ridicat de interoperabilitate a instituțiilor de securitate și apărare românești cu cele ale Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene.¹

Încă de la începuturile consemnării istoriei în această parte a lumii, contextul geografic a conferit zonei Mării Negre un statut aparte, influențat de o multitudine și o varietate de evoluții politice cu o anumită tentă contradictorie ca urmare a unei dualități ce a oferit atât avantaje, cât și dezavantaje popoarelor și mai apoi statelor care s-au format și s-au dezvoltat în acest areal: punte de legătură și concomitent linie de demarcație între continente și imperii ce au promovat culturi, religii și populații cu moduri de viață și filosofii existențiale diferite, cu profunde și diverse conotații, unele dintre ele dintre cele mai sumbre. Perpetua confruntare dintre est și vest a transformat această regiune într-o zonă de demarcație între marile imperii și mai apoi marile puteri, ceea ce a determinat ca evoluția geopolitică și socială a acestei zone să fie caracterizată de răceală și tensiuni, lupta pentru supraviețuire sau dominare dobândind valențe covârșitoare în detrimentul demersurilor relaționale constructive și reciproc avantajoase.

În perioada războiului rece mai ales, trăsătura dominantă a profilului strategic al zonei Mării Negre și a vecinătății acesteia a fost marcată de faptul că în calitatea sa de graniță fizică dintre două superideologii antagonice, aceasta nu a putut manifesta nici una dintre trăsăturile sale bivalente. Autoreținerea poate fi cel mai potrivit termen care să caracterizeze unilateral mediul geopolitic din această arie în perioada războiului rece, deși în latura sa geografică au existat permanent posibilități cu implicații strategice și economice: deschiderea către Europa continentală prin fluviul Dunărea, către Eurasia prin „Drumul Mătăsii” și rețeaua de fluvii afluențe Mării Negre, către marea Mediterană – și prin ea către Oceanul Atlantic, Golful Persic și Oceanul Indian – prin strâmțorile Bosfor și Dardanele, către culoarele strategice ale petrolului și gazelor naturale.

Cu toate că nu intră în categoria mărilor deschise, Marea Neagră este legată direct de marile căi de comunicații prin fluviile importante din regiune (Dunărea, Volga și Donul) și coridoarele principale care unesc Europa Centrală cu Caucazul și Asia Centrală, respectiv, de la nord la sud, bazinul Baltic de bazinul mediteranean, prin sud-estul Europei. Strâmțorile Bosfor și Dardanele fac din Marea Neagră o mare semideschisă, care din punct de vedere geografic este caracterizată de numeroase asimetrii: platoul continental este foarte întins în nord-vest, dar extrem de redus și abrupt în sud și est, țărmurile sunt, în general, joase în vest și nord-vest, dar mai înalte în nord-est, est și sud-est, fluviile importante sunt situate în nord-vest și lipsesc în sud, lungimea litoralului

¹ *Strategia de Securitate Națională a României*, Editura Monitorul Oficial al României, 2006, pp. 7-8.

de 4.000 km este distribuită neuniform între riverani: Turcia 34%, Ucraina 31%, Rusia 15%, Georgia 7%, Bulgaria 7% și România 6% ².

Angrenate în vârtoarea evenimentelor la scară planetară ce au urmat valului de frământări de după războiul rece, țările din vecinătatea Mării Negre au fost ele însele actori activ angajați în scenariul reconfigurării scenei politice mondiale, majoritatea acestora aparținând fostului segment totalitarist al blocului comunist, fie ca parte componentă a fostei URSS, fie ca acoliți ai acesteia.

În momentul de față, statele aparținând bazinului pontic sunt implicate și angrenate în realizarea unui climat de securitate și cooperare în această regiune, misiune nu tocmai simplă, dacă luăm în considerație zonele încă fierbinți ce ar putea zgudui stabilitatea și așa nu tocmai consolidată: Caucazul, Transnistria și Balcanii – „triunghiul de foc” al regiunii.

Tabloul se poate completa cu disensiunile și competiția statelor riverane Mării Negre de a-și impune interesele proprii în relațiile cu ceilalți în ceea ce privește poziția de lider regional, împărțirea platoului continental și implicit a Zonelor Economice Exclusive ale Mării Negre și Mării Caspice, precum și în dirijarea fluxului de petrol și gaze naturale din zonele Mării Caspice și Asiei Centrale. În ultimii ani, în cea mai mare parte a țărilor din această zonă adiacentă Mării Negre situația pare să evolueze într-un cadru stabil, ele exprimându-și clar dorința de integrare în structurile democratice europene și euroatlantice, odată cu intensificarea eforturilor de punere în practică a prevederilor Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud- Est.

Chiar la debutul noului mileniu, Federația Rusă și-a redefinit noul concept de siguranță națională adoptat la 10.01.2001 prin decret al președintelui Putin. Acesta definește interesele naționale și subliniază hotărârea de a le promova în relațiile cu celelalte state. În document se apreciază că o amenințare la adresa interesului de realizare a unei Rusii puternice sunt tendințele unor state de a se opune redobândirii statutului de „pol mondial de putere” și de a slăbi poziția acesteia în Europa, Asia Centrală, Orientul Mijlociu, Transcaucazia și zona Asia – Pacific.

Interesele Rusiei în Balcani par a fi de prim ordin, datorită posibilității trecerii culoarului de transport al petrolului și gazelor din zona caspică prin terminalele rusești de la Marea Neagră și navele de transport, contracarând astfel barierele instituite sistematic de Turcia petrolierelor rusești ce traversează strâmțurile, prin limitarea tonajului și dimensiunilor impuse acestora. Prezența militară și politică a Rusiei în zona Mării Negre și alimentarea în continuare a doctrinei „panslavismului” vin să certifice faptul că interesele economice din această regiune constituie fundamentul sentimentelor de fraternitate cu slavii sudici. Din punct de vedere militar

² http://www.mapn.ro/smg/gmr/Arhiva_pdf/revista_4.pdf accesat la 26.04.2012

Federația Rusă încearcă să contrabalanseze extinderea spre est a Alianței Nord-Atlantice prin crearea unei noi structuri de securitate regională sub o comandă centrală dislocată în Moscova – „Organizația Colectivă de Securitate” – care ar urma să configureze trei grupări regionale de forțe, tot sub comandă rusă, în următoarea dispunere: gruparea de vest cu forțe din Federația Rusă și Belarus; gruparea din Caucazul de Sud cu forțe din Federația Rusă și Armenia și gruparea din Asia Centrală, cu forțe din Federația Rusă, Kazakhstan, Kirgizstan și Tadjikistan. Deocamdată acest demers a rămas în faza de inițiativă, deoarece sunt foarte multe probleme politice și militare neclare, care induc o stare de reținere, în special, din partea statelor asiatice solicitate să participe la coalitiție.

O situație cu care această țară nu se poate consola, încă, o reprezintă disputa cu Ucraina asupra bazei militare de la Sevastopol, unde sunt dislocate navele din Flota Mării Negre, a căror apartenență încă nu a fost stabilită definitiv. Această dispută a determinat Moscova să-și construiască o bază militară navală în Marea Neagră la Novorosiisk în care să-și concentreze navele dislocate la Sevastopol prin convenția încheiată cu Ucraina, după destrămarea URSS. Manifestarea intereselor proprii în zona pontică poate fi remarcată și în atitudinea Rusiei în cadrul Consiliului de securitate al ONU și al OSCE în care a sprijinit procesele de pace sub egida celor două organisme, mai mult chiar și-a dat acordul pentru reluarea activității misiunii OSCE în Cecenia.

Existența în vecinătatea Mării Negre a zonei fierbinți a Caucazului sporește complexitatea și factorii de risc ai regiunii pontice. Această partea a regiunii cunoaște conflicte încă nesoluționate, cum ar fi: războiul din Cecenia – considerat de Rusia o problemă internă – și disputa dintre armenii creștini și azerii musulmani pentru regiunea Nagorno - Karabah, în care Turcia încearcă să-și susțină influența. Tendințele separatiste ale republicilor georgiene – Abhazia și Adjaria sunt susținute de Rusia, menținând astfel două focare latente de instabilitate chiar la litoralul Mării Negre.

Perioada de pregătire pentru aderare și primirea în NATO a Bulgariei și României a determinat Rusia să tergiverseze retragerea bazelor militare din Transnistria și cele două republici separatiste din Georgia, atitudine întărită și de anunțarea intenției Georgiei de a adera la Tratatul Atlanticului de Nord.

Turcia, bazată pe statutul său de membră NATO și pe dezorientarea specifică statelor foste satelit ale URSS după colapsul acesteia, tinde să-și sporească influența în țările din Asia Centrală cu etnie majoritar islamică/musulmană. În bazinul Mării Negre este evidentă tendința de influență asupra Georgiei. Turcia are de rezolvat însă și multe probleme interne care sunt considerate incompatibile cu statutul de membru al UE la care aspiră de multă vreme și fără rezolvarea cărora țările Comunității

Europene nu vor consimți statutul de membru pentru această țară: respectarea drepturilor omului, soluționarea pașnică a conflictului din Cipru, luarea măsurilor de ponderare a fundamentalismului islamic – devenit foarte agresiv; soluționarea statutului poporului kurd etc.

Câștigarea „partidei culoarului de transport a petrolului caspic” de la Baku la Ceyhan fac din Turcia un actor foarte interesat în menținerea stabilității în regiune și atragerea republicilor foste sovietice de partea statelor democratice și a Alianței Nord-Atlantice.

Se manifestă tot mai evident tendința Ucrainei de a-și adjudeca rolul de lider zonal, intrând oarecum în competiție cu Turcia. Ucraina mizează pe sporirea capacităților sale militare din bazinul Mării Negre, care să îi susțină demersurile politice. Plasarea geostrategică pe rute energetice virtuale și influența pe care o exercită în cadrul grupului GUUAM (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaijan și Moldova) sunt atuuri pe care această țară le joacă. Se cuvine a fi precizat faptul că Ucraina a semnat, la 24 decembrie 2003, „Tratatul privind utilizarea Mării Azov în comun de către Ucraina și Rusia”, fapt care echilibrează sensibil raporturile dintre cele două țări, permițându-i să adopte o politică agresivă în raporturile cu România pe problemele insulei Șerpilor și a delimitării platoului continental și Zonei Economice Exclusive.

România și Bulgaria sunt alte două state riverane Mării Negre într-o angajare deplină pentru integrarea euroatlantică. Recent primite în NATO, au contribuit semnificativ la lărgirea flancului sud-estic al Alianței și împreună cu Turcia prefigurează noua distribuție a spațiului maritim în bazinul pontic care ajunge acum la jumătate, deținând totodată și punctele cheie de importanță strategică ale regiunii: strâmtorile care fac legătura cu Oceanul Planetar și cu gurile Dunării. Tot aceste state sunt principalii promotori ai securității și cooperării din această regiune, inițiativele lor materializându-se în crearea și instituționalizarea unor organisme cum ar fi: Trilaterală România – Bulgaria – Turcia, Zona de Cooperare Economică a Mării Negre, Inițiativa de Securitate și Cooperare din Sud-Estul Europei etc., organisme și organizații care au condus la creșterea încrederii și securității în regiune.

Georgia este un stat care încearcă să facă eforturi deosebite pentru revenirea la un statut de țară democratică. Dezvoltarea economică precară și frământările interne aproape fără răgaz au condus-o către noi confruntări criza accentuându-se în urma conflictului dintre Rusia și Georgia. Câștigarea alegerilor de către partida de orientare pro-vestică a președintelui Sakashvili și dejucarea încercării de separare a Republicii Adjaria par să dea speranțe că țara se va îndrepta spre o viață democratică ce va permite și relansarea activităților economice prospere, specifice economiei de piață.

În spațiul adiacent Mării Negre s-au conturat în ultima perioadă și manifestări ale unor fenomene care nu erau caracteristice acestei regiuni cum

ar fi: contrabanda, traficul de stupefiante, armament și chiar substanțe radioactive. De asemenea, s-au constatat încălcări ale regimului de navigație de către nave sub diferite pavilioane, precum și ale regimului de pescuit de către nave turcești și bulgărești în zona economică exclusivă românească, sancționate prompt de către poliția noastră de frontieră.

Activitatea și unele succese ale organismelor de securitate regională și mondială în zona Mării Negre, în special a OSCE, constituie motive de a reda optimismul în ceea ce privește evoluția pozitivă a mediului de securitate în această parte a lumii. OSCE este organizația în care interesele Rusiei și SUA se găsesc față în față, gestionând interesele Est-Vest asupra zonelor de conflict din Bosnia, Kosovo și Cecenia și poate susține orientarea către crearea unei regiuni stabile.

Regiunea din vecinătatea Mării Negre a căpătat o importanță strategică deosebită pe de o parte datorită prefigurării unui important culoar de transport al petrolului și gazelor naturale din bazinul Mării Caspice și din Asia Centrală către țările vest-europene și, în al doilea rând, datorită extinderii flancului sudic al Alianței Nord-Atlantice în toată jumătatea sudică a bazinului pontic, prin primirea în NATO a României și Bulgariei. Interesul sporit al democrațiilor occidentale pentru asigurarea resurselor energetice pe o altă cale decât cea clasică principală (și aproape „unică” – URSS și apoi Federația Rusă) și „îndepărtarea” focarelor de insecuritate și instabilitate de la hotarele recent actualizate de fenomenul de aderare a noilor state la principalele organisme promotore ale securității și cooperării pe plan internațional – NATO și Uniunea Europeană sprijinite de principalul pilon al democrației SUA, au condus la apariția și la cristalizarea conceptului de „regiune extinsă a Mării Negre” începând cu anul 2004.³ Conceptul are și o conotație redundantă fiind mai probabil dezvoltat în corelație cu celălalt concept vehiculat nu cu mult timp înainte în literatura de specialitate sub denumirea de „Marele Orient Mijlociu” („Great Middle East”), demonstrând necesitatea unei revizuirii conceptuale în pas cu noile evoluții a realităților economico-sociale și politice din regiuni care intenționat sau nu „scăpaseră” parcă din sfera intereselor democrațiilor occidentale.

Importanța crescută a acestei regiuni s-a manifestat mai ales după evenimentul șocant din 11 Septembrie 2001, când SUA și aliații săi angrenați în coaliția antiteroristă au descoperit că această regiune poate constitui o placă turnantă și un cap de pod pentru campaniile antiteroriste desfășurate în Afganistan și Irak.⁴

³ Ronald Asmus, Bruce Jackson, *Marea Neagră și frontierele libertății*, Revista Politică („The Black Sea and Frontiers of the Freedom”, Policy Review), iunie 2004; Ronald Asmus, Joerg Forbrig, Konstantin Dimitrov, *O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Marii Negre*, Editura IRSI, București, 2004, p. 18.

⁴ Mihai E. Ionescu, *Regiunea extinsă a Mării Negre între constrângerile Tradiției și provocările noului mediu politic internațional de securitate*, articol apărut în lucrarea „Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 26.

În acest context, România face eforturi de redefinire a locului și rolului său în arena internațională în general și mai ales în plan regional, dispunând de o serie de atuuri strategice importante, ca de exemplu: potențialul demografic (numărul și calitatea populației), potențialul economic, științific, cultural, militar, poziția geografică și relieful, precum și resursele naturale. Un alt avantaj strategic pentru țara noastră îl reprezintă faptul că se află în spațiul de conectare economică a democrațiilor vest-europene la circuitele comerciale ale Orientului Mijlociu și, mai mult decât atât, la fluxul energetic al resurselor petroliere din Marea Caspică și Golful Persic, deținând o parte însemnată a Coridorului VII de transport european, format din Canalul Rhin – Main – Dunăre – Marea Neagră. Aceasta determină totodată și creșterea importanței porturilor la Marea Neagră conferindu-le acestora o valoare de nivel strategic. Conștientă de vocația sa europeană, țara noastră s-a angajat deplin în procesul de integrare politică, economică și de securitate al structurilor euroatlantice și europene. În acest sens s-au consolidat și uneori chiar s-au modernizat instituțiile statului de drept, afirmarea principiilor democratice și a economiei de piață în întreaga viață economico – socială, respectarea drepturilor omului și afirmarea valorilor morale și spirituale ale poporului român în pantheonul valorilor europene și universale.⁵

România fiind interesată de instaurarea unei stări de pace și securitate atât regională, cât și mondială, a participat neîncetat la eforturile comunității internaționale la gestionarea și rezolvarea situațiilor de criză, în acest scop trimițând în teatrele de operații structuri militare în Balcani, Afganistan, Irak și alte părți ale lumii.

Considerăm că angajarea efectivă a țării cu trupe în lupta pentru soluționarea crizelor, precum și împotriva terorismului internațional a constituit factorul determinant în recunoașterea de către principalii actori mondiali a calității României de partener de încredere pe scena pe care „se joacă piesa securității colective”, ceea ce a și condus, în final, la primirea în principala organizație care și-a asumat responsabilitatea implicării active în asigurarea climatului de pace și securitate în lume. De fapt, privind în urmă în istoria neamului românesc, nu se poate să nu se observe că toate „drepturile naturale” ale poporului și mai apoi ale națiunii române au fost câștigate prin angajarea la mari sacrificii și lupte, care au condus în final la acceptarea și recunoașterea lor de către principalii actori care aveau puterea de decizie asupra soartei popoarelor și națiunilor la momentul dat (ne referim aici în

⁵ Marius Hanganu, *Evoluția prezentă a puterii maritime în Marea Neagră și influența ei asupra geopoliticii în acest spațiu*, articol apărut în lucrarea „Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, pp. 93-94.

principal la cele două Uniri ale românilor, la Independența de Stat și toate celelalte situații „critice” în care România s-a aflat după angrenarea sa în principalele confruntări militare).

În accepțiunea noastră, consolidarea instituțiilor democratice la nivel statal și depășirea tensiunilor dintre statele Zonei Extinse a Mării Negre ar putea transforma această parte a lumii într-un focar de răspândire a securității și stabilității către celelalte state din vecinătatea sa, ca urmare a integrării acesteia în arhitectura de securitate euroatlantică și concentrarea interesului marilor actori direct interesați de situația acestei zone – NATO, UE și Federația Rusă. În acest context, România, deja implicată în procesele și inițiativele majore ce se desfășoară în această zonă, poate să-și extindă și să-și consolideze rolul de pilon al stabilității și securității, contribuind atât la dezamorsarea tensiunilor și a conflictelor „înghețate”, cât și la gestionarea crizelor și la combaterea efectivă a terorismului.⁶

În plan economic, considerăm că opțiunea de implicare în transportul și distribuirea resurselor energetice ale Mării Caspice (chiar dacă traseul principalei magistrale de distribuție a acestora spre Europa de Vest și Centrală a fost stabilit pe o rută care ocolește România) ar reprezenta „o mutare strategică” prin realizarea unei rute secundare de transport al acestor resurse cu nave de la terminalele petroliere de pe coasta asiatică a Mării Negre (Baku) pe mare și apoi pe Dunăre și demararea acesteia cu cât mai mult timp înainte de finalizarea tronsonului magistralei principale între Baku și Ceyhan. Astfel s-ar putea revitaliza construcția de nave petroliere în șantierelor navale românești și comerțul românesc cu petrol, gaze și produse petroliere.

România a făcut eforturi deosebite pentru aplanarea conflictelor și evitarea disputelor în spațiul pontic în cadrul Inițiativei de Cooperare Sud - Est Europeană (SECI) și al Inițiativei de Apărare a Frontierelor (BDI). Mai mult, tensiunile au fost sporite de decizia Ucrainei de a construi un canal care să lege Brațul Chilia cu Marea Neagră (canalul „Bîstroe”) ceea ce poate avea efecte distructive asupra ecosistemului Deltei Dunării și al Brațului Sulina în cazul în care lucrările nu vor fi sistate.

Pornind chiar și de la simplul fapt că denumirea regiunii este dată de numele spațiului acvatic în jurul căruia se află statele aparținând acestui areal, putem realiza cât de mare este importanța care trebuie acordată dimensiunii maritime, ca spațiu de manifestare a intereselor naționale în această regiune extinsă a Mării Negre.

⁶ Eugen Bădălan, *Securitate și Cooperare în Spațiul Extins al Mării Negre*, articol apărut în lucrarea „*Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre*”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, pp. 9-13.

BIBLIOGRAFIE

- Asmus Ronald, Forbrig Joerg, Dimitrov Konstantin, *O nouă strategie euroatlantică pentru regiunea Marii Negre*, Editura IRSI, București, 2004.
- Asmus Ronald, Jackson Bruce, *Marea Neagră și frontierele libertății*, Revista Politică („The Black Sea and Frontiers of the Freedom”, Policy Review), iunie 2004.
- Bădălan Eugen, *Securitate și Cooperare în Spațiul Extins al Mării Negre*, articol apărut în lucrarea „Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- Hanganu Marius, *Evoluția prezentă a puterii maritime în Marea Neagră și influența ei asupra geopoliticii în acest spațiu*, articol apărut în lucrarea „Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- Ionescu Mihai E., *Regiunea extinsă a Mării Negre între constrângerile Tradiției și provocările noului mediu politic internațional de securitate*, articol apărut în lucrarea „Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- Strategia de Securitate Națională a României*”, Editura Monitorul Oficial al României, 2006.
- http://www.mapn.ro/smg/gmr/Arhiva_pdf /revista_4.pdf accesat la 26.04.2012

IMPORTANȚA COMPONENTEI NAVALE A POLIȚIEI DE FRONTIERĂ ROMÂNE LA FRONTIERA EXTERNĂ A UNIUNII EUROPENE

Subcomisar de poliție Gabriel LASCU*
Centrul de Cooperare Polițienească Internațională

La nivel european și internațional, supravegherea spațiului maritim, fluvial și portuar, salvarea și ocrotirea vieții pe mare, prevenirea și combaterea infracționalității transfrontaliere, supravegherea frontierei maritime, combaterea pirateriei și terorismului, protecția mediului marin, controlul respectării legislației maritime, asigurarea ordinii publice, securitatea transportului maritim, protecția resurselor în zonele economice exclusive, constituie un câmp de atribuții încredințate unei autorități având diferite structuri și roluri cunoscută, în mod frecvent, sub numele de Gardă de Coastă.

Cuvinte cheie: supravegherea spațiului maritim; prevenire; combatere; migrație ilegală; criminalitate transfrontalieră; Grup de Nave.

La nivel teritorial, Poliția de Frontieră Română organizează, în temeiul *Legii 280 din 7 decembrie 2011*¹, Garda de Coastă, subordonată nemijlocit inspectoratului general al Poliției de Frontieră, cu personalitate juridică în zona de competență corespunzătoare județelor Tulcea și Constanța.

Garda de Coastă are competență în zona de 30 kilometri de la frontiera de stat a României spre interior, pe raza județelor Constanța și Tulcea, la Marea Neagră și în zona de 10 kilometri de o parte și de alta a malului Dunării, pe raza județului Ialomița și Tulcea, având misiunea de a asigura²:

* e-mail: lascu_gabi@yahoo.com

¹ *Legea 280 din 7 decembrie 2011*, privind modificarea Legii nr. 265/2010 pentru modificarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române și pentru abrogarea art. 4 alin. (4) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României, precum și pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române și a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României, Publicată în Monitorul Oficial 877 din 12 decembrie 2011.

² <http://www.politiadefrontiera.ro/organizare/> accesat la data de 09 ianuarie 2012

- supravegherea frontierei și controlul trecerii acesteia cu Republica Ucraina pe o lungime de 207,9 kilometri;
- supravegherea frontierei și controlul trecerii acesteia cu Republica Bulgaria pe o lungime de 161,325 kilometri;
- supravegherea Dunării interioare, canalului Macin și Sulina deschise navigației internaționale pe raza de competență a Sectoarelor Poliției de Frontieră Cernavodă, Isaccea, Tulcea, Pardina, Chilia și Sulina;
- supravegherea frontierei și controlul trecerii mării teritoriale, zonei contigue și a zonei economice exclusive a României la Marea Neagră, pe o lungime de 193,5 kilometri;
- respectarea prevederilor tratatelor, acordurilor, convențiilor și protocoalelor de frontieră încheiate cu Republica Ucraina și Bulgaria și a celor internaționale la care România este parte, cu privire la frontiera de stat.

Garda de Coasta are în structura sa organizatorică servicii, servicii teritoriale, grupuri de nave, sectoare și puncte ale poliției de frontieră, înființate prin ordin al ministrului administrației și internelor. Intern se organizează în servicii, birouri, compartimente și centru de pregătire.

Grupurile de Nave și Sectoarele Poliției de Frontieră sunt structuri de execuție din cadrul Gărzii de Coastă, cu competență limitată și organizate pe compartimente și ture, conform specificului activităților, având ca principale atribuții supravegherea și controlul la trecerea frontierei de stat a României, prevenirea și combaterea migrației ilegale și criminalității transfrontaliere din zona de competență, precum și orice altă încălcare a regimului juridic al frontierei de stat.

Punctele Poliției de Frontieră sunt subordonate Grupurilor de Nave și Sectoarelor Poliției de Frontieră, funcționează în baza prevederilor acordurilor bilaterale dintre România și statele vecine, respectiv a legislației naționale în vigoare, iar principala atribuție constă în efectuarea controlului documentelor pentru trecerea frontierei de stat, asigură derularea fluentă, corectă și civilizată a traficului de călători și mărfuri prin punctele de trecere a frontierei de stat, împreună cu celelalte autorități care au competențe de control privind trecerea frontierei de stat.

Garda de Coastă, în vederea îndeplinirii atribuțiilor ce îi revin, colaborează și cooperează atât cu structurile instituțiilor statului care desfășoară activități în zona de frontieră, cât și cu instituțiile de frontieră ale Republicii Ucraina și Bulgaria prin structurile subordonate prezentate anterior.

Garda de Coastă trebuie să fie o structură puternică, cu atribuții clare, cu personal specializat, suficient de flexibilă care să impună respectarea legii și autorității statului în zonă.

Această autoritate a fost creată de un număr crescând de țări, unele datează cu decenii în urmă, sau chiar secole, altele au fost create recent, structurile și atribuțiile lor pot varia de la o țară la alta, dar specificul lor este determinat de atribuțiile care i-au fost încredințate și spațiul maritim, fluvial și portuar pe care îl gestionează.

Din analiza legii 280 din 7 decembrie 2011³ privind înființarea Gărzii de Coastă au rezultat două aspecte care neglijează componenta de bază a unei Gărzii de Coastă (Navele Gărzii de Coastă) și anume, organizarea și atribuțiile componentei navale. Așa cum este menționat în expunerea de motive, la nivelul Uniunii Europene, dintre cele 27 de state membre, un număr de 24 au zonă de coastă/frontieră maritimă, iar dintre cele 24, un număr de 20 de țări au Gardă de Coastă, autorități care au un element comun, și anume componenta navală (navele Gărzii de Coastă și echipajele acestora).

Componenta navală a unei Gărzii de Coastă este organizată în structuri navale distincte denumite, Baze Navale ale Gărzii de Coastă (Coast Guard Naval Base) sau Grupuri de Nave ale Gărzii de Coastă (Coast Guard Naval Group) în cadrul Gărzii de Coastă și nu în cadrul unor structuri terestre așa cum este menționat în textul lege⁴ la punctul 3 aliniatul 6 al articolului 12 în cadrul sectoarelor poliției de frontieră.

Organizarea acestor structuri navale este diferită de structurile terestre, iar coordonarea acestora este efectuată de Centrele Zonale ale Gărzii de Coastă, care au rolul de a efectua coordonarea unitară a structurilor specializate ale Gărzii de Coastă: structuri de marină (Grupuri de Nave ale Gărzii de Coastă); structuri de aviație (Baze aeriene ale Gărzii de Coastă); structuri terestre (Sectoare ale Gărzii de Coastă sau, spre exemplu, forțele speciale în cazul Gărzii de Coastă a Greciei).

Centrul Zonal al Gărzii de Coastă cu responsabilități la Marea Neagră va fi probabil *Centrul de Comandă și Control SCOMAR*.

Fundamentarea existenței în cadrul unei Gărzii de Coastă a unor structuri navale distincte este determinată de:

- specificul misiunilor efectuate, procedeele de acțiune pe mare, particularitățile comunicațiilor radio navale care se desfășoară în conformitate cu reglementările internaționale în domeniu;

³ *Legea 280 din 7 decembrie 2011*, privind modificarea Legii nr. 265/2010 pentru modificarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române și pentru abrogarea art. 4 alin. (4) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României, precum și pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române și a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României, publicată în Monitorul Oficial 877 din 12 decembrie 2011.

⁴ *Ibidem*.

- legislația specifică; supravegherea frontierei maritime are la bază principiul trecerii inofensive definit în Legea 17 R 1990 privind regimul juridic al apelor maritime interioare, al mării teritoriale, al zonei contigue și al zonei economice exclusive ale României;

- pregătirea complexă a personalului navigant care implică dobândirea competențelor în aplicarea legii pe mare/fluviu, respectarea regulilor de navigație și exploatarea în parametri corespunzători a echipamentelor de navigație, echipamentelor de comunicații și supraveghere radar/opto-electronică, echipamentelor și instalațiilor de armament, echipamentelor și instalațiilor electromecanice;

- asigurarea tehnică de marină care implică mentenanța corespunzătoare a mijloacelor navale.

Pregătirea personalului componentei navale (echipajele navelor Gărzii de Coastă) prin cursuri de specializare sau perfecționare se realizează în toate Gărzile de Coastă în cadrul unei Școli de pregătire a Gărzii de Coastă care asigură dobândirea competențelor mai sus menționate.

Referitor la atribuțiile Gărzii de Coastă, din studiul actului normativ nu rezultă clar care sunt atribuțiile viitoarei Gărzi de Coastă având în vedere că toate Gărzile de Coastă din cadrul Uniunii Europene au atribuții stabilite prin lege.

Principalele atribuții ale Gărzii de Coastă sunt:

- asigură implementarea unitară, la nivelul structurilor subordonate, a Concepției Poliției de Frontieră Române cu privire la supravegherea și control trecerii frontierei de stat, a prevederilor Instrucțiunilor de aplicare a Regulamentului CE nr. 562/2006 și celorlalte acte normative incidente, a Strategiei privind securizarea frontierei de stat, a Strategiei de Management Integrat la frontieră, convențiilor, acordurilor și înțelegerilor la care România este parte;

- asigură dispunerea eficientă a forțelor și mijloacelor tehnice deținute (mobilitate navală și terestră), în funcție de situația operativă relevantă de sistemul SCOMAR și analiza de risc;

- monitorizează implementarea acquisului Schengen la nivelul structurilor subordonate și urmărește aplicarea celor mai bune practici comunitare în activitatea de supraveghere și control a trecerii frontierei;

- urmărește îndeplinirea întocmai a atribuțiilor conferite de lege de către întregul personal din cadrul Gărzii și structurilor subordonate;

- asigură și monitorizează modul de punere în aplicare a acțiunilor desfășurate sub egida FRONTEX în zona de competență, precum și a altor activități internaționale derulate la nivelul Gărzii de Coastă;

- reprezintă Inspectoratul General al Poliției de Frontieră în cadrul întâlnirilor, misiunilor naționale și internaționale la care participă, în conformitate cu mandatul avut;

- elaborează și supune spre aprobare inspectorului general principiile de întrebuințare la nivel operațional a forțelor și mijloacelor la pace, la mobilizare și în situații de criză, dislocarea în timp de pace a structurilor subordonate;
- răspunde de menținerea și creșterea capacității operaționale și de intervenție a structurilor subordonate și asigură îndeplinirea de către acestea a misiunilor ce le revin potrivit legii;
- participă la elaborarea și asigură aplicarea prevederilor, a planurilor de cooperare privind intervenția, paza și apărarea unor obiective din zona de competență, restabilirea și menținerea ordinii publice, împreună cu alte forțe din cadrul Ministerului Administrației și Internelor și Ministerului Apărării Naționale;
- monitorizează și centralizează datele referitoare la evenimentele care se produc în zona de competență, cu referire la domeniul de activitate, elaborează note, sinteze, studii sau prognoze, în scopul informării conducerii PFR și a altor autorități abilitate;
- asigură aplicarea prevederilor, tratatelor, acordurilor, convențiilor și protocoalelor de frontieră încheiate de către România cu statele vecine corespondente, pentru implementarea unei concepții unitare privind cooperarea bilaterală și a unor programe regionale bilaterale (inclusiv prin atragerea de fonduri europene destinate dezvoltării regionale);
- evaluează permanent funcționalitatea organizației și propune măsuri de îmbunătățire a structurii organizatorice, în conformitate cu reglementările legale în vigoare;
- asigură conducerea operativă a acțiunilor structurilor subordonate și preia în instrumentare și cercetare cauzele penale complexe, care depășesc competențele serviciilor teritoriale din subordine;
- desfășoară activități de sprijin, îndrumare, coordonare și control la nivelul structurilor subordonate;
- participă, împreună cu autoritățile teritoriale pentru protecția mediului și cu organele de frontieră ale statului vecin, după caz, la luarea măsurilor necesare pentru prevenirea riscurilor ecologice și a producerii daunelor, precum și în caz de accidente care afectează factorii de mediu, la eliminarea efectelor acestora;
- execută, direct sau împreună cu autoritatea vamală, controlul navelor și ambarcațiunilor despre care se dețin date și informații că desfășoară activități ilegale în zona de competență ori sunt surprinse desfășurând asemenea activități;
- execută controlul navelor și ambarcațiunilor împreună cu structurile subordonate pentru protecția mediului în caz de evacuare a apelor uzate în emisar sau în caz de producere a unei poluări accidentale;

- participă la supravegherea, controlul și asigurarea protecției și conservării fondului cinegetic și piscicol natural, prin prevenirea și combaterea vânatului și pescuitului ilegal, precum și a exploatării ilegale a altor resurse biologice și nebiologice din apele aflate în zona de competență;
- execută supravegherea și participă la controlul pentru respectarea normelor privind ordinea și siguranța navigației în apele din zona de competență și în porturi, în colaborare cu organele zonale ale căpităniilor de port;
- gestionează alocațiile bugetare alocate și asigură creșterea eficienței utilizării fondurilor prin realizarea unor achiziții centralizate ale materialelor;
- întreprinde măsurile necesare pentru creșterea gradului de absorbție a fondurilor comunitare nerambursabile;
- asigură repartizarea eficientă a echipamentelor și materialelor, funcție de problematica gestionată de fiecare structură subordonată și coordonează activitățile de mentenanță a acestora la nivel regional;
- administrează patrimoniul mobil și imobil al Gărzii de Coastă și structurilor aflate în subordine;
- asigură recrutarea, selecția, formarea, încadrarea, perfecționarea pregătirii și evaluarea profesională a personalului la nivelul Gărzii de Coastă și la structurile subordonate;
- asigură gestionarea și utilizarea eficientă a resurselor financiare alocate la nivelul Gărzii de Coastă, precum și activitățile specifice de contabilitate și gestiune pentru structurile subordonate;
- verifică modul în care se implementează la nivelul Gărzii de Coastă și a structurilor subordonate standardele privind managementul calității, organizează activități specifice, în vederea prevenirii și combaterii încălcării actelor normative de către personalul din cadrul Gărzii și a structurilor subordonate, organizează și desfășoară controale, în scopul verificării modului în care acționează structurile subordonate pentru îndeplinirea atribuțiilor funcționale, potrivit competențelor;
- reprezintă și apără interesele legitime ale Gărzii de Coastă (în calitate sa de instituție cu personalitate juridică) în fața instanțelor de judecată și a altor autorități publice;
- desfășoară activități de cooperare cu instituțiile similare din alte state/ vecine, în baza documentelor bilaterale de colaborare încheiate, scopul fiind asigurarea unui înalt nivel de supraveghere și control al trecerii frontierei, în zona de competență;
- realizează evaluarea psihologică periodică și monitorizarea psihologică a personalului din cadrul Gărzii și structurilor subordonate și elaborează diagnoze organizaționale;

- organizează și asigură comunicarea instituțională cu societatea civilă, mass-media și organizații nonguvernamentale, urmărind menținerea unei imagini favorabile Gărzii de Coastă și Poliției de Frontieră Române, în ansamblu;

- desfășoară activități pe linia de tradiție și cultură în scopul coeziunii personalului și respectării de către acesta a valorilor instituționale și ale poporului român;

- urmărește respectarea legislației privind protecția informațiilor clasificate, precum și a datelor cu caracter personal de către toate structurile subordonate și ia măsuri pentru derularea, în condițiile legii, a activităților de înregistrare, procesare și arhivare a documentelor;

- identifică riscurile inerente ce pot afecta atingerea obiectivelor Gărzii de Coastă și ia măsuri în vederea minimizării acestora.

Se consideră că serviciul Gărzii de Coastă este responsabil pentru impunerea legii pe mare (fiind singurul serviciu armat) și conduce siguranța maritimă sub toate aspectele. De asemenea, importanța Gărzii de Coastă pentru națiunea română este datorată efectului pe care marea liberă o are. Doar aceia care nu apreciază cât de vitală este marea pentru siguranța, prosperitatea și dezvoltarea României, vor întâmpina greutăți în a înțelege de ce este necesară înființarea unei Gărzii de Coastă moderne și implicarea totală a acesteia în rezolvarea securității maritime a României și a frontierei externe a Uniunii Europene.

BIBLIOGRAFIE

Legea 280 din 7 decembrie 2011, privind modificarea Legii nr. 265/2010 pentru modificarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române și pentru abrogarea art. 4 alin. (4) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României, precum și pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române și a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României, publicată în Monitorul Oficial 877 din 12 decembrie 2011.

<http://www.politiadefrontiera.ro/organizare/> accesat la data de 09 ianuarie 2012

DREPTURILE ȘI OBLIGAȚIILE SPECIALE ALE SALARIATULUI INVENTATOR

Cms.lect.univ.dr. Cosmin CERNAT*
Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”

Legislația română privind brevetele definește inventatorul ca fiind persoana „care a creat invenția”. În cazul în care invenția a fost creată de mai mult de un inventator, fiecare are statutul de invenție în comun și dreptul de a le aparține în comun. În acest sens, apare o relație legală de muncă între inventatorul salariat și angajator, cu un conținut specific, clauze speciale, drepturi și obligații, lucru care face conținutul diferit față de un contract general individual de muncă.

Cuvinte cheie: invenție; brevet de invenție; contract de muncă; licență; salariat.

Realizarea de invenții presupune investiții însemnate și o activitate laborioasă și de durată, care nu pot fi susținute, decât într-o mică măsură, de către inventatorii independenți, aceștia constituind, mai degrabă, o excepție¹. De aceea, invențiile se realizează, de cele mai multe ori, în institute de cercetare sau în cadrul întreprinderilor care pot susține un asemenea efort, iar inventatorii salariați constituie regula. În acest sens se naște un raport juridic de muncă între salariatul inventator și unitatea angajatoare cu un conținut specific, clauze speciale, precum și drepturi și obligații care îl scot din nota generală a unui contract individual de muncă.

Conform art.10 din Codul Muncii, prin contract individual de muncă înțelegem contractul în temeiul căruia, o persoană fizică, denumită salariat, se obligă să presteze munca pentru și sub autoritatea unui angajator, persoană fizică sau juridică, în schimbul unei remunerații denumite salariu².

Clauzele contractului individual de muncă nu pot conține prevederi contrare sau drepturi sub nivelul minim stabilit prin acte normative ori prin contractele colective de muncă³.

* e-mail: cosmin_cernat@yahoo.com

¹ Gheorghe Gheorghiu, Cosmin Cernat, *Dreptul proprietății intelectuale*, curs universitar, Editura Universul Juridic, București, 2009, p. 147.

² Cosmin Cernat, *Dreptul muncii*, curs universitar, Ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 237.

³ Alexandru Țiclea, *Tratat de dreptul muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 331.

Regula, în legislația română, este aceea că un contract individual de muncă se încheie pe o durată nedeterminată⁴.

Prin excepție, contractul individual de muncă se poate încheia și pe durată determinată, în condițiile expres prevăzute de lege. În acest sens se poate reține că salariatul inventator poate încheia și un contract individual de muncă pe perioadă determinată, cu condiția ca acest contract să se încheie pentru o anumită misiune temporară de cercetare ce nu poate depăși termenul maxim impus de legea cadru în materie, Codul muncii⁵.

Legislația română privind brevetele de invenție, și anume Legea nr.64/1991, republicată⁶, definește, la art.2, lit. G, inventatorul ca fiind persoana „care a creat invenția”. În cazul în care invenția a fost creată împreună cu mai mulți inventatori, fiecare dintre aceștia are calitatea de coautor al invenției, iar dreptul aparține în comun acestora⁷. Conform art.5 din prezenta lege, inventatorul salariat are dreptul la brevetul de invenție în lipsa unei prevederi contrare dacă:

a) în contractul de muncă pe durată nedeterminată și/sau determinată este prevăzută o clauză mai avantajoasă lui în sensul că pentru orice invenție creată de el, care se încadrează în prevederile art.5, nu trebuie să informeze în scris unitatea asupra creării și stadiului realizării invenției, iar unitatea are un drept de preferință la încheierea unui contract privind invenția creată de el;

b) în contractul de muncă cu misiune inventivă, există o clauză care prevede că în cazul în care rezultă o invenție din acest contract, persoana îndreptățită la acordarea brevetului de invenție este inventatorul salariat;

c) în contractul de cercetare există o clauză din care reiese că unitatea care a comandat cererea, în cazul în care rezultă o invenție, renunță la dreptul la brevetul de invenție;

d) în contractul de cercetare internă, există o clauză din care reiese că inventatorul salariat are dreptul la brevetul de invenție.

În aceste cazuri se consideră că există o prevedere contractuală mai avantajoasă inventatorului salariat prin care acesta are dreptul la acordarea brevetului de invenție. Cazurile de la punctele c) și d) sunt foarte rare, deoarece, practic, persoana care a intrat în posesia temei de cercetare care conține invenția nu o poate aplica liber decât dacă încheie un contract cu titularul brevetului de invenție, care este inventatorul-salariat, ceea ce trebuie să constituie excepții⁸.

⁴ Ion Traian Ștefănescu, *Tratat de dreptul muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 223.

⁵ A se vedea art. 84 din Codul muncii.

⁶ *Legea nr. 64/1991* privind brevetele de invenție, actualizată și publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 541 din 8 august 2007.

⁷ Ion Macovei, *Tratat de dreptul proprietății intelectuale*, Editura C.H. Beck, București, 2110, p. 73.

⁸ Ligia Dănilă, *Dreptul de autor și dreptul de proprietate industrială*, Editura C.H. Beck, București, 2009, p. 167.

Titularul de brevet de invenție este unitatea conform prevederilor art.5 alin.(1) lit.a) și b), art.5 alin.(2) cu contract de cesiune sau cu prevedere contractuală contrară.

Drepturile și obligațiile speciale ale titularului brevetului de invenție sunt:

- titularul are un drept exclusiv de exploatare pe toată durata de valabilitate a brevetului și de a interzice terților exploatarea brevetului fără acordul său;
- titularul poate solicita revalidarea brevetului pentru motive justificate, în termen de 6 luni de la data publicării decăderii;
- titularul poate renunța, în tot sau în parte, la dreptul la brevet, pe baza unei declarații scrise și înregistrate la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci (OSIM);
- pentru prejudiciile cauzate titularului, acesta are dreptul la despăgubiri potrivit dreptului comun;
- titularul poate transmite pe baza de contract de licență sau de cesiune drepturile conferite lui de brevetul de invenție;
- titularul poate solicita motivat, la Tribunalul București, retragerea licenței obligatorii cu condiția ca interesele legitime ale persoanei care a dobândit-o să fie protejate într-o manieră corespunzătoare;
- solicitantul/titularul poate beneficia de credite în valută pentru brevetarea în străinătate.

Obligațiile titularului de brevet de invenție sunt:

- titularul trebuie să informeze în scris pe inventator asupra stadiului realizării invenției. Important este că, în cadrul unui contract de cercetare, se transmit informații de către inventatorii salariați ai unității de cercetare prin intermediul acesteia din urmă către beneficiar. Este necesar să se încheie un contract de confidență și fără fraudă între cele două unități, între care a fost încheiat contractul de cercetare.
- titularul este obligat anual la plata taxelor de menținere în vigoare a brevetului pe întreaga durată de valabilitate a brevetului în cuantumurile și la termenele prevăzute de lege;
- titularul trebuie să respecte drepturile patrimoniale cuvenite inventatorului stabilite prin negociere pe baza de contract și să le prevadă în contractul de cesiune sau să le stingă prin negociere, înainte de încheierea contractului de cesiune;
- titularul are obligația de a menține nivelul de clasificare a informațiilor din invenția care face obiectul unui brevet de invenție;
- titularul trebuie să solicite acordul instituției care a clasificat informațiile în cazul brevetării în străinătate;

- titularul are obligația de garanție, în cazul încheierii unui contract de cesiune sau de licență cu o altă persoană. Titularul trebuie să încheie cu inventatorul salariat un contract de preluare de la autor a dreptului la revendicarea priorității convenționale, în vederea înregistrării unei cereri de brevet de invenție în țări membre ale Convenției de la Paris sau ale OMC.

În cazul în care toți inventatorii sunt salariați ai unității cu care a fost încheiat contractul de muncă cu misiune inventivă, cel puțin pe toată perioada de derulare a contractului de muncă cu misiune inventivă sau până la crearea invenției, dacă se respectă art.5 alin.3, dreptul la acordarea brevetului aparține unității⁹.

Atunci când există inventatori salariați la alte unități, fiecare trebuie să-și anunțe unitatea, odată cu anunțarea celorlalți coautori și a locurilor lor de muncă și să respecte prevederile contractuale care vor ține cont de art 5 alin.6 (Legea nr. 64/1991). Dreptul la acordarea brevetului poate să aparțină uneia sau mai multor persoane¹⁰.

Teoretic, toți inventatorii ar trebui să fie salariați ai unității pentru a se respecta prevederile art.5, alin.3 și alin.6, în sensul de a exista de la început o singură persoană juridică care să aibă un drept de preferință la încheierea unui contract privind invenția salariaților săi.

Dacă în colectivul de inventatori există un inventator care nu este încadrat cu un contract la o unitate sau este încadrat, dar invenția nu face parte din domeniul de activitate al unității sau este o persoană străină, iar ceilalți inventatori sunt salariați la o persoană juridică română care încadrează invenția la art. 5 alin.(1) lit.b) atunci se vor respecta de către toți inventatorii, persoane îndreptățite la acordarea brevetului de invenție, prevederile art.5 alin.(3) și alin.(6) în raport cu persoana juridică română¹¹.

În cazul prevederilor art.4 și art.5 alin.(2), toți inventatorii trebuie să fie angajați ai unității care a efectuat cercetarea în baza contractului încheiat cu beneficiarul și care au lucrat efectiv la contract și/sau angajați ai unui terț cu care unitatea de cercetare a încheiat un subcontract de cercetare, subcontract în care trebuie obligatoriu introdusă clauza privind persoana îndreptățită la acordarea brevetului din contractul de cercetare principal sau în lipsa acesteia o clauză privind respectarea prevederilor legale în vigoare.

Dreptul de preferință al unității la încheierea unui contract privind invenția salariatului sau cu acesta, conform prevederilor de la art.5 alin.(6) și implicit a celor de la art. 90 alin.11-14, pentru o invenție creată în condițiile prevederilor de la art. 5 alin.1 lit. b) și pentru care a fost înregistrată o cerere de brevet de invenție având ca solicitant pe inventatorul-salariat sau pentru

⁹ Viorel Roș, *op.cit.*, p. 97.

¹⁰ Gheorghe Gheorghiu, Cosmin Cernat, *op.cit.*, p. 237.

¹¹ Ligia Dănilă, *Dreptul proprietății intelectuale*, Editura C.H. Beck, București, 2010, p. 167.

care acesta din urmă are calitate de titular ca urmare a acordării brevetului de invenție, solicitantul/titularul are obligația să facă prima ofertă de licență sau de cesiune unității al cărei angajat a fost la data creării invenției, iar unitatea își va manifesta interesul în termen de 3 luni de la ofertă în cadrul unui contract încheiat între părți¹².

Referitor la art. 90 alin. (12) se menționează faptul că în situația în care este vorba de un contract de licență neexclusivă, titularul, care este inventator-salariat, poate încheia contract de licență neexclusivă cu un terț până la soluționarea litigiului privind prețul contractului de către instanța de judecată conform prevederilor art.5 alin.(6)¹³.

Ca urmare a încheierii contractului individual de muncă salariatul inventator are, în principal, următoarele drepturi și obligații:

Drepturile salariatului inventator sunt:

1. Inventatorul salariat are dreptul să-i se menționeze numele, prenumele și calitatea în brevetul eliberat, în carnetul de muncă, precum și în orice alte acte sau publicații, privind invenția sa, conform art. 35 alin.1¹⁴.

2. Inventatorul salariat are dreptul la eliberarea unui duplicat al brevetului de invenție.

3. Inventatorul salariat are dreptul de a intra în posesia drepturilor patrimoniale cuvenite lui pe bază de contract.

4. Inventatorul salariat are dreptul să preia în tot sau în parte dreptul la brevet, dacă titularul renunță în tot sau în parte la brevetul de invenție.

5. Inventatorul salariat declarat de către solicitant poate cere în scris la OSIM să nu fie publicat în datele bibliografice ale cererii publicate sau ale brevetului de invenție; această solicitare este supusă plății taxei legale.

6. Inventatorul salariat are dreptul la remunerație suplimentară după realizarea unei invenții, independent de salariul de încadrare.

7. Inventatorul salariat are dreptul la restituirea cheltuielilor pentru toate documentațiile tehnice sau economice, proiecte, studii, cercetări cu prototipuri, dacă acestea au fost efectuate de către inventator pentru aplicarea invenției.

8. Dreptul la demnitate în muncă.

9. Dreptul la protecție în caz de concediere.

10. Dreptul inventatorului-salariat la brevetul de invenție.

Inventatorul-salariat are dreptul la brevet conform prevederilor art. 3 și implicit a celor de la art. 88, alin.1 și alin. 2, lit. a) pentru orice invenție realizată care nu se încadrează în prevederile art.5, alin.1, lit.b).

¹² Gheorghe Gheorghiu, Cosmin Cernat, *op.cit.*, p. 239.

¹³ Viorel Roș, *op.cit.*, p. 77.

¹⁴ *Legea nr.64/1991 privind brevetele de invenție*, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 541, din 8 august 2007.

Dacă invenția a fost creată în conformitate cu art.5, alin.1, lit.a) sau art.5, alin.1, lit.b), cu sau fără prevedere contractuală contrară, sau art.5, alin.2, iar titularul, care este unitatea, renunță în temeiul art.37 la drepturile care decurg din brevetul de invenție, în această situație inventatorul, dacă dorește – ca urmare a anunțării sale de către titular, poate prelua aceste drepturi plătiind taxa de cesiune.

Atunci când un brevet de invenție a fost acordat și acesta nu a fost aplicat de către unitatea titulară de brevet sau titularul nu a luat măsurile necesare în vederea aplicării invenției prin efect de lege, dreptul la brevetul de invenție revine inventatorului conform prevederilor art.71, alin.(4).

În ambele situații se impune ca brevetul de invenție să fie în vigoare, iar taxa de cesiune, în primul caz, o va achita inventatorul-salariat, în calitate de cesionar, sau persoana stabilită în scris între părți.

Conform preambulului de la art.5 și implicit a prevederilor din art.88, alin.2, lit.a) și lit.d), dacă există o clauză contrară în cazul invențiilor create conform prevederilor de la art.5, alin.1, lit.a), și alin.2, lit.b), dacă nu există o clauză contrară, dreptul la brevet aparține inventatorului-solicitant.

În situația reglementată de art.5, alin.5 și în art.88, alin.2.lit.e), inventatorul salariat are dreptul la acordarea brevetului prin depășirea de către unitate a termenului de 60 de zile de depunere a cererii.

Obligațiile inventatorului salariat sunt:

1. Obligația de informare a inventatorului salariat:

Salariatul autor al unei invenții are obligația de a informa în scris și „imediat”, pe conducătorul unității în care lucrează, asupra invenției realizate de el în cadrul unității în care își desfășoară activitatea. Obligația subzistă atât pentru salariatul încadrat cu misiune inventivă, cât și pentru salariatul care a realizat o invenție, fără a fi încadrat cu o astfel de misiune, dar în cadrul unității.

În cazul în care invenția a fost creată de mai mulți inventatori, informarea va fi făcută în comun de către toți inventatorii sau de împuternicitul acestora. Informarea trebuie să conțină suficiente date pentru a permite unității să aprecieze încadrarea invenției într-una dintre categoriile de serviciu reglementate de lege. Informarea va conține date despre:

- obiectul invenției și domeniul de aplicare;
- condițiile în care a fost creată invenția;
- încadrarea invenției în una din categoriile de invenții de serviciu.

Informarea trebuie însoțită de o descriere a invenției, în care unitatea are dreptul la brevetul de invenție. Descrierea va expune problema pusă, ținând cont de stadiul tehnicii, soluția propusă și un exemplu de realizare.

Informarea cu privire la invenție se face personal, cu număr de înregistrare la unitate prin scrisoare recomandată, astfel încât să poată

constitui un mijloc de probă al informării unității, cu respectarea confidențialității. Termenul de 60 de zile, în care unitatea trebuie să depună cererea de eliberare a brevetului, începe să curgă de la data înregistrării informării, însoțită de descriere.

Dacă unitatea și salariatul nu au ajuns la o înțelegere privind dreptul la brevetul de invenție, litigiul este de competența instanțelor judecătorești. În acest caz, potrivit regulii 51 din Regulamentul de aplicare a Legii nr.64/1991, în vederea asigurării protecției invenției, cererea de brevet de invenție va fi depusă la OSIM, de către inventator, înainte de sesizarea instanței judecătorești, cu obligația acestuia de a informa unitatea.

Încălcarea obligației de informare reciprocă atrage răspunderea pentru prejudiciile cauzate.

2. Inventatorul salariat trebuie să se abțină de la orice divulgare a invenției. El se află ținut de obligația de fidelitate pe întreagă durată a contractului său de muncă¹⁵. Această obligație continuă chiar și atunci când efectele principale ale contractului de muncă (prestarea muncii și plata salariului) sunt suspendate.

3. Inventatorul salariat are obligația să acorde, la cererea titularului de brevet de invenție, asistență tehnică pe bază de contract, pentru punerea în aplicare a invenției.

4. Obligația de a respecta măsurile de securitate și sănătate a muncii în unitate.

5. Obligația de a face o ofertă. În situația în care salariatul dorește să transmită drepturile cu privire la invenția sa, angajatorul are un drept de preferință la încheierea unui contract privind invenția liberă care, la data încheierii acestuia, poate fi exploatată în obiectul său de activitate; dreptul se exercită de către angajator în termen de 3 luni de la data ofertei salariatului. Neînțelegerile născute din încheierea unui contract privind invenția liberă se soluționează de instanța judecătorească competentă.

Din analiza dispozițiilor speciale în materie se desprind cu ușurință o serie de concluzii. Astfel, sfera generală a drepturilor și obligațiilor salariale prevăzute de Codul muncii sunt adaptate specificului muncii. Activitatea creativ lucrativă a salariatului trebuie să fie protejată într-un mod aparte atât în relația salariat angajator, cât și în relația salariat terț.

De asemenea, salariatului i se recunosc o serie de drepturi personale, nemaîntâlnite la o altă categorie de salariați. Aceste drepturi își au originea tot în specificul actului lucrativ. Amprenta personalității inventatorului este purtată permanent de invențiile sale și într-o astfel de situație drepturile salariatului capătă o conotație aparte. La această categorie de salariați motivația intrinsecă ocupă un loc primordial față de cea material extrinsecă.

¹⁵ Art. 84 din Codul muncii.

Este de datoria noastră să evidențiem și caracterul specific al obligațiilor care trebuie pe de o parte să se integreze în sfera raporturilor juridice de muncă ce sunt dominate de subordonarea salariatului față de angajator, dar și libertatea mărită în îndeplinirea sarcinilor de serviciu ale salariatului inventator. Acest tip de salariat iese din sfera prototipului salariatului obișnuit, are o fire creatoare având nevoi și așteptări aparte la nivel psihonoțional, însă activitatea sa este dominată tot de o obligație de rezultat limitată însă de parametrii impuși de angajator pentru fiecare invenție comandată.

În acest sens apreciem ca bine venite și corecte drepturile suplimentare recunoscute unui astfel de salariat, dar și obligațiile lui suplimentare având în vedere așteptările angajatorului și nevoia acestuia din urmă de o protecție juridică atât în raport cu salariatul, cât și cu beneficiarii invențiilor create de angajatul său.

BIBLIOGRAFIE

- Cernat Cosmin, *Dreptul muncii-curs universitar*, Ediția a III-a, Editura Universul Juridic, București, 2011.
- Dănilă Ligia, *Dreptul de autor și dreptul de proprietate industrială*, Editura C.H. Beck, București, 2009.
- Gheorghiu Gheorghe, Cernat Cosmin, *Dreptul proprietății intelectuale-curs universitar*, Editura Universul Juridic, București.
- Macovei Ion, *Tratat de dreptul proprietății intelectuale*, Editura C.H. Beck, București, 2110.
- Roș Viorel, *Tratat de dreptul proprietății intelectuale*, Editura C.H. Beck, București, 2110.
- Ștefănescu Ion Traian, *Tratat de dreptul muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2011.
- Țiclea Alexandru, *Tratat de dreptul muncii*, Editura Universul Juridic, București, 2011.

SCENARII STRATEGICE PROBABILE ÎN SPAȚIUL FLUVIO-MARITIM AL ROMÂNIEI

Iulian-Dan ICHIM*

Autoritatea Navală Tulcea

Scenariile strategice probabile ce se pot manifesta în spațiul fluvio-maritim al României reprezintă situații ipotetice și au la bază opțiunile de răspuns la un posibil risc la adresa intereselor naționale de securitate.

Scenariile strategice se elaborează în procesul de planificare din timp și constituie elementul de bază al planurilor de contingență.

Scenariile strategice în spațiul fluvio-maritim al României vizează opțiunile de răspuns în situația producerii unor crize asimetrice de securitate, de natura urgențelor civile sau hibride și activării unor conflicte înghețate în zona de interes strategic.

Cuvinte cheie: riscuri și amenințări asimetrice; criză de securitate de natura urgențelor civile; criză de securitate de tip hibrid; planuri de contingență; conflict armat în context național și multinațional.

Spațiul fluvio-maritim al României se circumscrie frontierei de est a NATO și UE, fiind supus ansamblului riscurilor, amenințărilor și provocărilor convenționale și neconvenționale, simetrice, asimetrice și neregulate ce se manifestă în mediul operațional actual.

De aceea, considerăm faptul că, în acest spațiu, complex și fluid, se manifestă cu preponderență riscuri și amenințări de tip hibrid caracterizate prin instabilitate sau conflicte înghețate în apropierea României cu potențial de activare, terorism, criminalitate organizată transfrontalieră, atacuri cibernetice, afectarea unor componente ale infrastructurii critice, precum și limitări determinate de accesul la resurse și nevoia protejării mediului ambiant.

Astfel, apreciem faptul că spațiul fluvio-maritim al României se integrează mediului de securitate din zona extinsă a Mării Negre, cu ramificații până la Marea Caspică și Orientul Mijlociu, unde se manifestă tendința de reconfigurare a arhitecturii de putere, competiția dintre actorii globali și regionali pentru accesul la resursele energetice și controlul acestora pe termen mediu și lung.

* e-mail: dichim@rna.ro

Totodată, considerăm faptul că acest spațiu poate fi afectat de producerea unor dezastre naturale care pot genera crize de natura urgențelor civile, cu implicații asupra populației, bunurilor materiale și mediului ambiant.

Această evaluare sintetică a riscurilor potențiale ce se pot manifesta în spațiul fluvio-maritim determină elaborarea unor scenarii strategice care să contextualizeze ipotetic opțiunile României, ca stat membru NATO și UE pentru gestionarea situațiilor prin armonizarea planurilor de intervenție și optimizarea structurilor interinstituționale cu atribuții în domeniul ordinii publice, siguranței și apărării naționale.

Scenariile strategice posibile avute în vedere în spațiul fluvio-maritim al României vizează: armonizarea planurilor și optimizarea intervenției pentru gestionarea unor crize de natura urgențelor civile; optimizarea structurilor de forțe participante la prevenirea și gestionarea unor crize de securitate; elaborarea opțiunilor de constituire, organizare și acțiune a structurilor de forțe destinate participării la gestionarea unor conflicte în context național sau multinațional.

Armonizarea planurilor și optimizarea intervenției pentru gestionarea unor crize de natura urgențelor civile

Apreciem că un astfel de scenariu strategic cu un grad ridicat de probabilitate de a se manifesta în zona fluvio-maritimă a României are la bază producerea unor calamități naturale sau catastrofe ecologice de amploare, cu efecte transfrontaliere și consecințe grave asupra populației și a mediului.

Dacă alte tipuri de scenarii pun statele riverane în poziția de adversari, acest scenariu îi pune în poziția de aliați.

Schimbările climatice globale determină ca frecvența fenomenelor hidrometeorologice extreme și amplitudinea acestora să fie din ce în ce mai mari. Zona fluvio-maritimă a Dunării este expusă inundațiilor. Nivelurile ridicate ale Dunării în perioada înghețului, odată cu scurgerea sloiurilor de gheață, pot avea efecte devastatoare asupra localităților, populației și a ecosistemului local pe ansamblu.

Dezvoltarea activităților industriale în amonte poate determina oricând o poluare masivă a apelor Dunării, cu efecte catastrofale. Existența terminalelor petroliere în porturile de pe Dunărea maritimă, posibilitatea declanșării unor atacuri teroriste asupra acestora pot determina poluări catastrofale, cu efect direct asupra Deltei Dunării. Din această perspectivă, România, Republica Moldova și Ucraina trebuie să-și perfecționeze mecanismele interne de reacție și modalitățile de cooperare transfrontalieră.

Producerea unei astfel de situații poate afecta arealul zonei supuse analizei, populația, flora și fauna, iar consecințele pot fi deosebit de complexe.

Abordarea unui astfel de scenariu are la bază cunoașterea în detaliu a surselor de risc tehnologic din spațiul fluvio-maritim și identificarea

potențialelor accidente ce se pot produce pe apă prin deversarea unor produse chimice sau petroliere.

Proгноza efectelor probabile produse în astfel de situații se efectuează de către structurile cu atribuții în domeniul urgențelor civile la nivel central și județean, iar concluziile sunt materializate în planurile de intervenție întocmite în acest scop.

Apreciem faptul că există următoarele posibilități de producere a unor crize de natura urgențelor civile în spațiul fluvio-maritim al României:

a. *în categoria riscurilor naturale* includem posibilitatea producerii unor fenomene meteorologice periculoase de tipul inundațiilor și înghețului pe Dunăre sau pe brațele acesteia, cu efecte complexe asupra populației, elementelor de infrastructură, bunurilor materiale și mediului ambiant în spațiul analizat și în zona transfrontalieră;

b. *în categoria riscurilor tehnologice*, asociate activităților industriale pot intra posibilele accidente la Centrala nucleare-electrică de la Cernavodă, la facilitățile ce dețin substanțe chimice toxice industriale și pe timpul transportului pe uscat sau pe apă a materialelor periculoase, cu consecințe pe termen mediu și lung asupra populației și mediului ambiant;

c. *generarea unei crize ecologice* prin deversarea masivă a produselor petroliere pe Dunăre, brațe și Delta Dunării sau prin defectarea activităților la terminalele petroliere în porturile de pe Dunărea Maritimă;

d. *în categoria riscurilor biologice* includem posibilitatea producerii unor epidemii, epizootii, zoonoze și pandemii în spațiul fluvio-maritim, cu urmări negative asupra populației, animalelor și plantelor.

Desigur că efectele generate de aceste riscuri sunt complexe, iar consecințele acestora se manifestă pe termen lung și cuprind întreg arealul intern și transfrontalier al zonei fluvio-maritime a României.

Dacă extindem analiza consecințelor ce se pot produce, constatăm faptul că, pe lângă efectele de amploare, pot fi afectate și interesele României în această zonă.

Coroborarea acestor elemente de analiză ne determină să afirmăm că se impune crearea și funcționarea unui sistem integrat de promovare și apărare a intereselor de securitate ale României, compus din structuri interinstituționale, modulare, flexibile și interoperabile, în măsură să execute întreaga gamă de misiuni pentru limitarea, ameliorarea și înlăturarea efectelor acestor tipuri de crize, protejarea și apărarea intereselor politice, economice și de securitate naționale.

În această situație, apreciem ca fiind necesară activarea și intervenția în prima fază a modulului destinat gestionării situațiilor de urgență care să coopereze cu structurile prevăzute în planurile de intervenție, în faza a doua

să acționeze structurile destinate limitării și înlăturării efectelor ecologice, ulterior, intervenția să vizeze reabilitarea zonelor afectate, refacerea infrastructurii și reluarea activităților sociale și economice.

Optimizarea structurilor de forțe participante la prevenirea și gestionarea unor crize de securitate

Crizele de securitate diferă în funcție de propriile caracteristici și de domeniul de manifestare. În această categorie sunt incluse și crizele asimetrice interstatale și intrastatale care pot afecta interesele de securitate națională în spațiul fluvio-maritim prin:

- creșterea infracționalității prin apariția unui grad de violență care îl depășește pe cel specific situațiilor normale;
- deplasarea unor grupuri mari de persoane dinspre zonele afectate de criză spre cele neafectate sau în sens invers pentru a evita sau sprijini acțiunile elementelor turbulente;
- izbucnirea unor mișcări revendicative, locale sau generalizate, de diverse nuanțe și greu de soluționat, care degenerază în acțiuni de încălcare gravă a normelor de drept și pun în pericol ordinea constituțională și stabilitatea internă;
- intensificarea trecerilor legale și ilegale ale frontierei în ambele sensuri, dar în special spre interior;
- creșterea bruscă a numărului de turiști și ziariști străini prezenți în țară;
- tendința crescută a unor grupuri sociale de a procura armament, muniții și explozivi, precum și desfășurarea unor acțiuni vizând depozitele sau unitățile militare;
- intensificarea activităților membrilor unor misiuni diplomatice cu scopul vădit de culegere de informații.

În acest context, apreciem faptul că, în spațiul fluvio-maritim al României, o eventuală criză securitate asimetrică poate fi:

- intrastatală, fiind caracterizată prin existența unor diferende, provocări sau chiar amenințări la adresa intereselor de securitate ale României din partea unui stat riveran;
- interstatală, atunci când manifestarea unor evenimente din diferite domenii de activitate au un efect perturbator și cu un impact deosebit asupra activităților desfășurate în sistemul fluvial;
- hibridă, prin conținutul politic, economic sau social al acesteia și prin modul de manifestare, intrastatal sau interstatal, impactul asupra intereselor de securitate ale României fiind complex.

În acest context, apreciem faptul că în spațiul fluvio-maritim al României s-ar putea derula un scenariu care să vizeze desfășurarea unor

acțiuni asimetrice de către grupări teroriste sau de criminalitate organizată transfrontalieră ce se pot manifesta prin:

- a. acțiuni insurgente cu scopuri și obiective bine definite;
- b. acțiuni teroriste care să vizeze porturile, elementele de infrastructură, navele și alte obiective de interes din zonă;
- c. acțiuni de criminalitate organizată transfrontalieră privind traficul ilegal, contrabanda, evaziunea economică, atacurile cibernetice etc.;
- d. piraterie în zona de interes;
- e. acțiuni destabilizatoare care vizează tulburarea ordinii publice;
- f. acțiuni subversive cu caracter local sau transfrontalier.

Intervenția componentelor sistemului integrat de promovare și apărare a intereselor de securitate ale României vizează:

- a. contrainsurgența;
- b. antiterorismul/contraterorismul;
- c. combaterea criminalității organizate transfrontaliere;
- d. contrarevolta (în cazul tulburării ordinii publice);
- e. combaterea acțiunilor subversive.

Având în vedere multitudinea forțelor și mijloacelor participante la prevenirea și contracararea acțiunilor asimetrice, propunem desfășurarea acestora în următoarele etape:

Etapa I – acțiuni informativ operative care vizează culegerea, analizarea și diseminarea informațiilor necesare structurilor de conducere în vederea eficientizării deciziilor.

Etapa a II-a – acțiuni anticriminalitate/antiterorism/antisubversiune care presupun pregătirea și desfășurarea unor activități și măsuri cu caracter nemilitar care să stopeze/diminueze potențialele acțiuni asimetrice ale grupurilor teroriste/de natură criminală sau subversive. Aceste activități includ pe lângă măsurile cu caracter defensiv și pregătirea structurilor specializate pentru intervenție în zonele potențiale de risc.

Etapa a III-a – acțiuni contracriminalitate/contraterorism/contrasubversiune care sunt activități și măsuri ofensive destinate anihilării sau reducerii potențialului acțional al grupurilor teroriste/de natură criminală sau subversive. În această situație structurile specializate acționează după reguli și proceduri militare pentru destructurarea rețelelor adversarului și protejarea populației, bunurilor materiale și infrastructurii portuare proprii. În această etapă se desfășoară și acțiuni contracyber criminalitate care vizează securizarea rețelelor de calculatoare proprii, identificarea și sancționarea hackerilor și alte măsuri de protecție specifice.

Etapa a IV-a – revenirea la starea de normalitate prin înlăturarea efectelor produse de acțiunile asimetrice pe termen scurt, mediu și lung.

Elaborarea opțiunilor de constituire, organizare și acțiune a structurilor de forțe destinate participării la gestionarea unor conflicte în context național sau multinațional

Apreciem faptul că acest tip de scenariu are un grad de probabilitate redus, plecând de la principiul utilizării instrumentelor politice, diplomatice, economice și informaționale pentru promovarea, protejarea și apărarea intereselor de securitate ale României. Utilizarea forței reprezintă opțiunea ultimă a instrumentului militar, folosită pentru protejarea și apărarea intereselor de securitate ale României, numai în cazul în care celelalte opțiuni eșuează.

În această situație, considerăm că participarea la soluționarea unui conflict în spațiul fluvio-maritim al României se poate desfășura în cadrul:

- apărării naționale;
- apărării colective.

Apărarea națională vizează utilizarea instrumentelor de putere armată în spațiul supus agresiunii pentru respingerea adversarului potențial, interzicerea cuceririi zonei de interes strategic și asigurarea condițiilor necesare intervenției NATO.

Apărarea colectivă presupune desfășurarea unei operații multinaționale în zona supusă agresiunii pentru protejarea și apărarea intereselor de securitate ale statului respectiv și implicit ale NATO.

În acest context, apreciem faptul că, în cadrul unui conflict, adversarul potențial poate desfășura următoarele acțiuni:

- a. *atacuri cibernetice și în spectrul undelor electromagnetice* în scopul dezorganizării sistemului de comandă și control propriu;
- b. *ofensiva aeriană* pe direcțiile de interes ale adversarului pentru lovirea și neutralizarea unor obiective politice, economice, militare și ale infrastructurii critice, lucrări de artă etc.;
- c. *ofensiva aero-terestră-navală* pe direcții convergente în scopul îndeplinirii în timp scurt a scopurilor propuse.

Inițial, răspunsul forțelor proprii la acțiunile adversarului potențial va viza planificarea, organizarea, coordonarea și desfășurarea *operației întrunită* în zona de operații întrunită, în cadrul *apărării naționale*, ulterior, se va executa *operația întrunită multinațională*, în cadrul *apărării colective*, prin participarea structurilor de conducere și acționale nominalizate la nivel NATO.

În concluzie, deși apreciem ca fiind posibile scenariile strategice analizate, considerăm faptul că, cel mai mare grad de probabilitate îl au scenariile bazate pe crizele asimetrice și de natura urgențelor civile sau cele hibride și un grad redus de probabilitate, cele care vizează gestionarea unor conflicte active în spațiul fluvio-maritim al României.

BIBLIOGRAFIE

Doctrina Armatei României, București, 2012.

Marinescu Cornel, *Apărarea intereselor României la Dunăre*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Colectiv de autori, *Interesele de securitate ale României în zona extinsă a Mării Negre*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.

FACTORI CAUZALI PRIVIND CONFIGURAREA STRUCTURILOR ORGANIZAȚIONALE INFORMALE

Asist.univ.dr. Tania STOEAN*

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Existența structurilor de tip informal este, în accepțiune extinsă, improprie locului de desfășurare a activităților lucrative. Este de neînțeles întrucât suportul structurilor de tip formal îl constituie tocmai prezența unei structuri bazate pe alianțe emoționale și nu doar condiționate de pragmatismul reglementărilor stabilite de managerul coordonator.

Cuvinte cheie: organizație; management; structură; structură formală; structură informală.

Structura informală este o structură de tip natural, spontan. Ea se realizează pe baza unor relații care se stabilesc între membrii unui grup sau între persoane care se situează, din diferite motive, în aceeași locație profesională și, comunicând, stabilesc relații comunicaționale particulare. Prezența unei structuri definite pe aceste considerente este posibilă în cadrul organizației militare – organizație de tip integrat, foarte bine constituită și pregătită pentru acțiuni în condiții de risc extrem.

O astfel de structură nu este complementară structurii formale, ci distinctă de aceasta, în cele mai diverse situații poate deveni chiar potrivnică.

Structura informală în cadrul unei organizații are o existență flexibilă și neevidentă, limitată și chiar nevalorificată. În cadrul organizațiilor puternic ierarhizate, birocratice și rigide sub aspect contextual, prezența unei structuri informale nu ar avea justificare întrucât structurile formale sunt foarte bine integrate, dense și nu lasă prea multă libertate de acțiune și de opțiune membrilor săi.

Componenta structurilor informale se stabilește, în principal, pe bază de afinități, prin diferite modalități de comunicare, prin colaborare și cooperare în îndeplinirea diferitelor misiuni. Colectivitățile care acționează împreună prin natura activităților, timp îndelungat, devin foarte buni camarazi, se împrietenesc, se ajută reciproc, își „repartizează” și își însușesc

* e-mail: tania_stoean@yahoo.com

anumite roluri. Uneori, se grupează, când timpul le permite sau chiar în timpul îndeplinirii diferitelor sarcini, în jurul unui lider informal, adică al unui camarad sau individ carismatic, inteligent și tenace.

Deși nu sunt întotdeauna recunoscute și încurajate, structurile informale sunt foarte puternice fiind caracterizate de durabilitate și consistență emoțională. Spre exemplu, militarii care acționează timp îndelungat în teatrele de operații, în condiții de risc și chiar în condiții de risc extrem, sunt foarte buni camarazi, preferă să acționeze împreună, în cadrul patrulilor și echipelor, mai ales când riscul este ridicat. Astfel de acțiuni și de structuri de tip echipă sau celulă prezintă importanță atât pentru stabilitatea și coeziunea structurilor formale – grupe, echipaje, plutoane, companii, birouri –, cât și pentru calitatea misiunilor.

Putem identifica existența unor structuri informale construite paralel cu existența structurilor formale la toate nivelurile ierarhice (după cum rezultă din figura de mai jos) în principal pe suportul unor preferințe muzicale, a unor activități sportive sau a unor valori culturale. Un proverb arhaic menționează că „cine se aseamănă se adună”, fiind motorul de constituire a unei astfel de structuri indiferent de tipologia organizației.

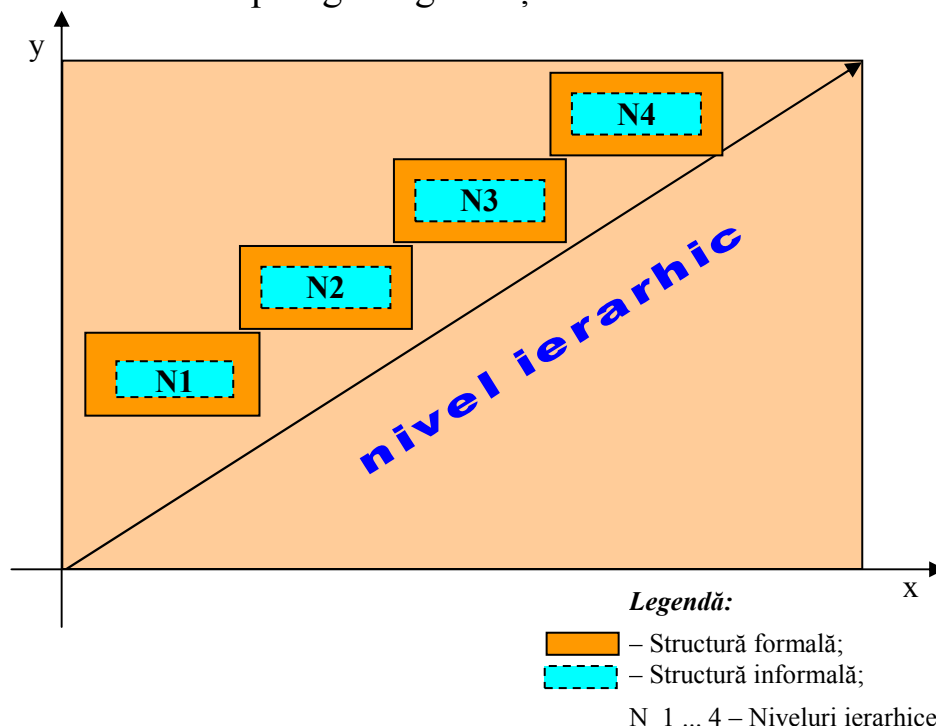

Fig. 1 Paralelismul structurii informale

O clasificare a structurilor informale ar putea fi schematizată astfel:

1. Din perspectiva motivației:

- bazate pe valori comune, pe afinități culturale, sportive, sociale etc.;
- bazate pe interes comun;
- aleatoare sau conjuncturale.

2. *Din perspectiva utilității:*

- utile organizației formale, activităților și misiunilor;
- potrivnice normelor și regulilor etice și de conduită;
- conjuncturale.

3. *Din punct de vedere al locației:*

- în cadrul aceleiași entități (grupă, echipă, pluton, companie, birou etc.);
- în subunități sau unități diferite, ai căror indivizi nu se află în aceeași locație;
- conjuncturale (în timpul unor exerciții comune, la activități sportive sau de altă natură etc.)

4. *Din punct de vedere al constituirii și organizării:*

- lineare sau în rețea (în care toți membrii sunt egali);
- circulare, constituite în jurul unui lider formal sau informal;
- fără o configurație precisă.

5. *Din punct de vedere al arhitecturii și coeziunii interioare:*

- cu roluri și funcții precizate printr-un statut sau printr-un regulament de funcționare (un cenuclu literar, o formație muzicală, un grup al colecționarilor de timbre, un grup al trăgătorilor de elită, un grup al fanilor unei echipe de fotbal etc.);
- fără un statut precis, fără reguli, doar pe suportul unor afinități sau idei comune, neformalizate.

Structurile sau entitățile informale din cadrul organizației se pot afla în diferite relații unele cu celelalte. Principalele raporturi definite de prezența conexiunilor sunt următoarele:

- cooperare și colaborare în favoarea organizației formale;
- cooperare și colaborare în defavoarea organizației formale;
- emulație, unele acționând în favoarea organizației formale, altele împotriva acesteia;
- concurență între ele, toate acționând împotriva organizației formale;
- nesemnificative sau parțial nesemnificative.

Membrii care alcătuiesc sau determină construcția entităților informale prezintă următoarele trăsături:

- unul sau mai mulți lideri;
- un număr de participanți direcți;
- un număr de participanți ocazionali;
- un număr de admiratori sau de denigratori.

Centrul unei structuri informale este *liderul informal*. Acesta este, în principiu, un formator de opinie, adică o persoană carismatică, inteligentă și care posedă calitatea de a se face ascultată și urmată. De cele mai multe ori,

liderul este un individ de caracter, foarte bine pregătit, cu autoritate, care exercită o influență pozitivă asupra unui grup de camarazi.

De aceea, atunci când se numește un comandant sau un șef, mai ales în cadrul unor organizații mici (subunități, unități, birouri, secții etc.), se poate avea în vedere, pe cât posibil ca respectiva persoană să fie nu numai un lider formal, ci și unul informal, cu impact imediat asupra colectivității.

Structurile informale, după forma de constituire și de manifestare a relațiilor interpersonale, pot prezenta diferite configurații, cum ar fi:

- lineare (comunicarea și relațiile sunt lineare, de la lider la ultima persoană sau de la prima la ultima persoană, în cazul în care structura informală nu se constituie în jurul unui lider, ci în jurul unei idei sau pentru desfășurarea unor activități comune);
- circulare (comunicarea se desfășoară circular, toți membrii grupului beneficiind de informația transmisă de colegul său, astfel încât ea să ajungă, în cerc, fie și sub formă distorsionată la primul care a transmis-o);
- radiale (liderul comunică cu fiecare membru al colectivității și primește de la fiecare comunicări, rapoarte, idei, informații etc.);
- în ciorchine (liderul comunică cu diferite grupuri care pot sau nu să comunice între ele).

Alte structuri informale se constituie după modelul structurilor conspirative, cu reguli stricte și scopuri bine definite. Aceste structuri informale sunt cât se poate de periculoase, întrucât scopul lor este, adesea, foarte periculos (consum de băuturi alcoolice, de droguri, afaceri ascunse, trafic de influență etc). Constituirea unor astfel de structuri informale periculoase este posibilă în acele organizații în care nu există un management de calitate, dar și acolo unde există lideri carismatici abili însă orientați spre nonconformism, indisciplină și chiar spre infracționalitate.

De regulă „în procesul interacțiunii interpersonale, oamenii se percep, comunică, acționează și reacționează unii în raport cu alții, se cunosc și, drept urmare, se apropie, se asociază, se îndrăgesc, se ajută, se împrietenesc sau, dimpotrivă, se suspectează, devin geloși, se resping, se urăsc.”¹

Concluzionând putem afirma că structurile informale apar ca urmare a unor activități comune, îndelungate și dificile constituindu-se în modalități de amplificare a performanței organizației, de stimulare a calităților individuale, de îmbunătățire a comunicării și, pe această bază, de ameliorare a condiției individului. Cu această ocazie se constituie reguli nescrise de respect și de prețuire a celuilalt, se creează legende, mituri, obiceiuri. Impactul este

¹ Pantelimon Golu, *Psihologia socială*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 131.

determinant și amplifică semnificativ cultura organizației, motivația efortului și a acțiunii, calitățile și performanțele indivizilor și grupurilor. Buna organizare își creează structuri informale în lanț, care o sprijină și îi amplifică forța creatoare.

BIBLIOGRAFIE

Golu Pantelimon, *Psihologia socială*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971.

Stoean Ioana Tania, Teza de doctorat, *Optimizarea managementului, profesionalizării resurselor umane în organizația militară*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2010.

http://en.wikipedia.org/wiki/Informal_organization

RISCU DE OSTEOPOROZĂ LA FEMEILE DIN DOMENIUL MILITAR EXPUSE LA STRES CRONIC OCUPAȚIONAL

Drd. Corina MORCOV (BUȚA)*

Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa”, Iași

Prof.univ.dr. Carmen VULPOI

Spitalul Militar „Dr. I. Czihaș”, Iași

Fracturile de stres au un impact important la personalul militar, limitând capacitatea de mobilizare și crescând costurile legate de tratament și recuperare.

Scopul studiului este determinarea riscului de osteoporoză la femeile militare expuse la stresul ocupațional cronic. Material și metode: 31 de angajați din domeniul militar de sex feminin, aparent sănătoase, fără terapie antiosteoporotică în antecedente, au fost împărțite în trei grupuri în funcție de indicii de masă corporală (BMI) la care s-a determinat densitatea minerală osoasă și leptină. Rezultate: stresul cronic ridicat se asociază în literatură cu nivele crescute de leptină și risc crescut de osteoporoză, implicit de fracturi de stres. Concluzii: femeile din domeniul militar supuse unui stres ocupațional semnificativ sunt expuse unui cumul de factori ce pot predispune la fragilitate osoasă crescută.

Cuvinte cheie: osteoporoză; fractură de stres; leptină; stres ocupațional militar.

Fracturile de stres au un impact important la personalul militar, limitând capacitatea de mobilizare și crescând costurile legate de tratament și recuperare. Programul *Bone Health and Military Medical Readiness (BHMMR)*, demarat de Departamentul de Apărare al SUA a estimat costuri de 1.850.000 \$ și 4.120 de zile de incapacitate de muncă anuale pentru personalul militar, cu o incidență a fracturilor de stres de 3,4 – 21% pentru femeile din domeniul militar¹.

Cercetări recente ale Marinei Americane demonstrează că modificări atente ale programelor de antrenament fizic pot crește capacitatea de mobilizare armată, întârzia debutul fracturilor de stres și reduce incidența fracturilor de stres².

* e-mail: cbuta1@yahoo.com

¹ https://momrp.amedd.army.mil/bone_health_index.html

² https://momrp.amedd.army.mil/bone_health_index.html

Stresul ocupațional în domeniul militar este semnificativ, fiind cauzat de factori multipli fizici, biologici, psihoemoționali, chimici³.

Studii recente asociază expunerea cronică la stres cu scăderea expresiei neuropeptidului Y la nivelul sistemului nervos central⁴. Neuropeptidul Y este un reglator al homeostaziei osoase prin efect osteogenic inhibând transcripția promotorului ligandului receptorului activator al factorului nuclear kappa-B (RANKL), crescând astfel expresia osteoprotegerinei OPG în osteoblaste din fazele timpurii ale diferențierii celulare⁵. Scăderea neuropeptidului Y din stresul ocupațional crescând astfel riscul de osteoporoză. De asemenea, stresul cronic se asociază cu nivele crescute de leptină⁶, acesta inhibând la rândul său NPY. Programele de management al riscului de osteoporoză la femeile din domeniul militar concentrându-se asupra recomandărilor judicioase a efortului fizic.

Material și metodă

Studiu transversal conținând 3 grupuri de cel puțin 8 femei, împărțite în funcție de indicele de masă corporală (BMI) după cum urmează: normo și subponderale ($BMI < 25 \text{ kg/m}^2$), supraponderale (BMI între $25\text{-}30 \text{ kg/m}^2$) și obeze ($BMI > 30\text{-}40 \text{ kg/m}^2$).

Repartiția voluntarilor de sex feminin pe grupuri de greutate și vârstă: 16 femei premenopauzale cu $IMC < 25 \text{ kg/m}^2$, 9 cu $IMC 25\text{-}30 \text{ kg/m}^2$, 6 cu $IMC > 30 \text{ kg/m}^2$.

Voluntarele au fost recrutate dintre personalul militar după ce au semnat un consimțământ informat. Criteriile de excludere au fost: diabet zaharat în tratament, osteoporoză în tratament, altul decât calciu și vitamină D, femei aflate în tratament de substituție hormonală, afecțiuni hepatice sau renale severe, hipertiroidie, hipertiroidie iatrogenă (terapie supresivă cu hormoni tiroidieni posttiroidectomie în cancere tiroidiene), hiperparatiroidism primar, hipogonadism, deficit de hormon de creștere, sindrom Cushing, corticoterapie mai mult de un an, anorexie nervoasă, sindrom de malabsorbție, sindroame genetice. A fost prelevată a jeun o probă de sânge, centrifugată, iar sângele păstrat la frigider (-30°C) până au fost strânse probe suficiente pentru determinarea de leptină. După recoltare voluntarii au fost mășurați și cântăriți, ulterior realizându-se osteodensitometria prin absorbtimetrie duală cu raze X (DXA).

³ M. Ciumașu Rîmbu, C. Vulpoi, *Managementul stresului ocupațional în domeniul militar*, Buletinul Universității Militare de Apărare „Carol I” nr. 2/2011, pp. 155-166.

⁴ L. Teixeira, DM Sousa, AF Nunes, MM Sousa, H. Heryog, M. Lamghari, *NPY revealed as a critical modulator of osteoblast function in vitro: new insights into the role of Y1 and Y2 receptors*, J Cell Biochem, 2009 Aug 1;107(5):908-16.

⁵ *Ibidem*.

⁶ N. Konishi, M. Otaka, M. Odashima, M. Jin, I. Wada, K. Komatsu et al., *Systemic stress increases serum leptin level*, JGastroenterol Hepatol, 2006 Jul; 21(7):1099-1102.

Metodă

Un tehnician acreditat a evaluat densitatea minerală osoasă (BMD) lombară prin DXA (Hologic). Masa grasă totală și masa slabă au fost exprimate în grame. BMD lombar a fost exprimat în g/cm^2 , leptina (ng/ml), au fost determinate utilizând kituri comerciale ELISA (Diagnostic Automation Inc, Calabasas, CA). Leptina a fost ulterior raportată la masa grasă (leptină/masa grasă), obținându-se secreția de leptină pe kilogram de țesut adipos. Rezultatele au fost exprimate ca +/- deviații standard DS. BMD lombar a fost comparat utilizându-se t student. Analiza statistică s-a realizat utilizându-se NCSS 2007. Corelația simplă Pearson a fost aplicată la diverși parametri luați doi câte doi pe grupuri sau pe întregul lot de voluntari. Corelația a fost considerată semnificativă când $p < 0,05$. Regresia multivariată (ANOVA) a fost utilizată pentru a exclude distorsiunile sistematice.

Nivelul stresul ocupațional a fost evaluat prin chestionare validate, iar activitatea fizică a fost evaluată la voluntarii cu greutate normală/ supraponderali și obezitate morbidă prin completarea unui chestionar de activitate fizică⁷.

Rezultate

Tuturor subiecților li s-au aplicat chestionare în scopul identificării nivelului stresului ocupațional specific, cu o medie a percepției subiective a acestuia de 7.19 ± 1.77 la întreg lotul. Organizația militară prin însăși natura și specificitatea sa este generatoare de stres ocupațional, cei mai mulți militari acceptând stresul ca fiind normal. Problemele apar când efectele acestuia depășesc rezistența sau capacitatea de adaptare a individului. Ceilalți factori stresori, în speță ordinele contradictorii, relațiile interpersonale sau condiții de muncă ca resursă umană, tehnică și financiară insuficientă au avut o pondere mai scăzută. Datele se încadrează în specificul organizațional menționat în literatură. În urma centralizării chestionarelor de activitate fizică toate voluntarele se încadrau în categoria de persoane active.

S-a urmărit corelația diverselor compartimente corporale cu masa osoasă la întregul grup de voluntare. BMI este corelat pozitiv cu BMD, scorul T și scorul Z lombar. Cea mai bună corelație a fost atinsă pentru scorul Z, deoarece acest parametru a exclus influența vârstei asupra osului.

Datorită heterogenității grupului de studiu am utilizat scorul Z, care compară BMD cu BMD medie pentru vârstă.

Compartimentele organismului sunt corelate diferit cu scorul Z lombar pe întregul grup. Astfel, scorul Z se corelează cu greutatea corporală totală exprimată prin BMI (fig. 1 a) și prin masa de țesut adipos (fig. 1 b) într-un grad comparabil, dar corelația scorului Z cu masa de țesut slab este semnificativ mai importantă (fig. 1c).

⁷ GP physical activity questionnaire – <http://www.patient.co.uk/showdoc/2700115>

Corelația este pozitivă și când se face raportarea scorului Z lombar la masa slabă, ea este semnificativă și mai puternică ca în celelalte două cazuri R^2 fiind de 0,4626.

Așadar masa slabă pare să fie cel mai important factor de predicție a masei osoase la femeile cauziene.

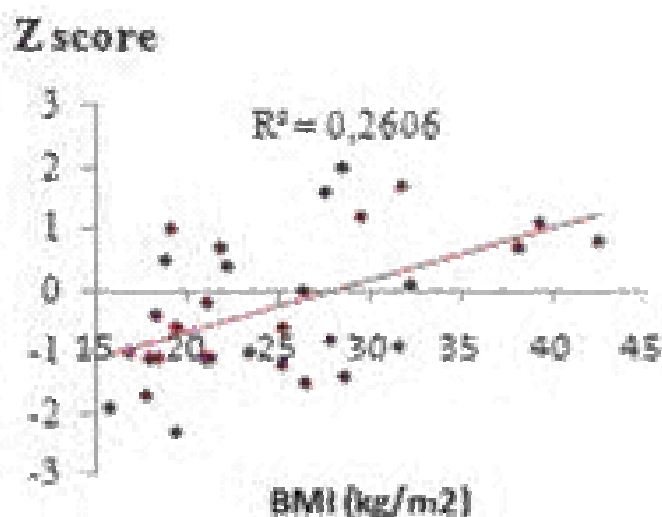

Fig. 1 a Corelația dintre scorul Z lombar și BMI pe grupul femeilor premenopauzale

Corelația este semnificativă $R^2 = 0,2606$

Între Z scor lombar și masa grasă a femeilor premenopauzale există de asemenea o corelație pozitivă, $R^2 = 0,2414$.

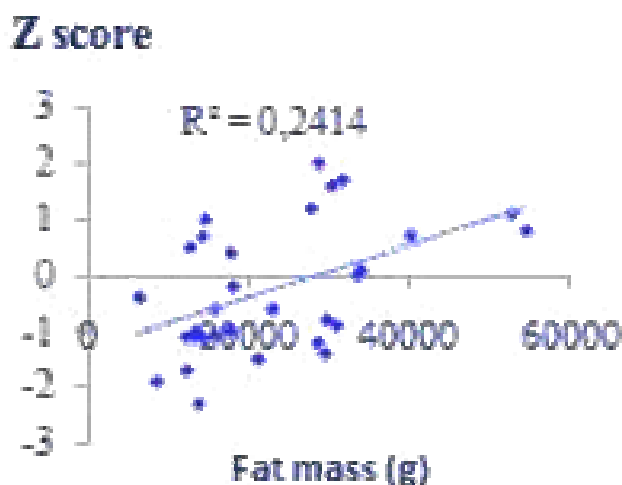

Fig. 1 b Corelație Z scor și masa grasă femei premenopauzate

Corelația este pozitivă, dar mult mai puternică atunci când a fost făcută între Z scor lombar și masa slabă, $R^2 = 0,4626$

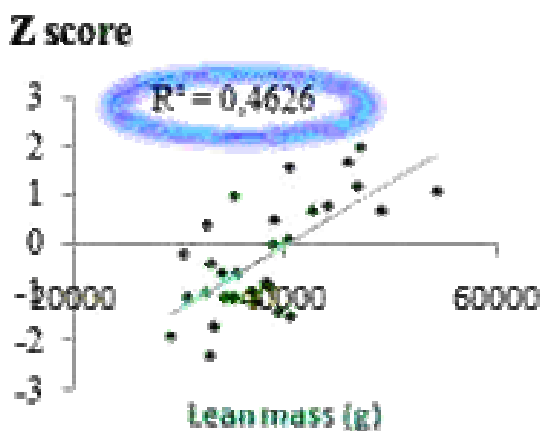

Fig. 1 c Corelație Z scor și masa slabă la femei premenopauzale

Se cunoaște faptul că leptina ca și adiponectina sunt secretate de adipocit, dar numai leptina reflectă masa totală de țesut adipos.

Datele din literatură cu privire la rolul leptinei sunt conflictuale, unii autori descriind un rol predictor pozitiv independent de țesutul adipos, în timp ce alții sugerează fie dispariția influenței leptinei asupra osului atunci când e raportată la țesutul adipos, fie demonstrarea unui rol predictor negativ în anumite populații (5-7).

În studiul nostru s-a stabilit o corelație pozitivă între leptina serică cu scorul Z lombar, precum și o corelație pozitivă între leptină și masa de țesut adipos (fig. 2).

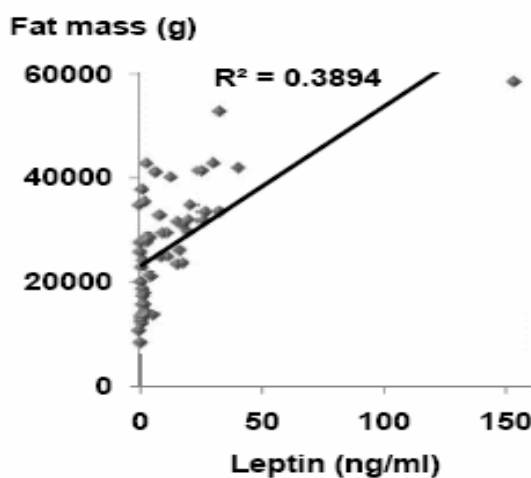

Fig. 2 Corelația leptină – masă grasă

Discuții

S-au publicat în literatură studii legate de stresul ocupațional, fie el fizic sau psihoemoțional și creșterea nivelurilor de leptină, ce secundar ar putea prin inhibiția centrală a neuropeptidului Y să favorizeze apariția osteoporozei. În studiul nostru, unde s-a urmărit densitatea minerală osoasă la femei relativ tinere, aparent sănătoase, cu criterii foarte stricte de excludere, s-a observat o corelație pozitivă a DMO cu greutatea osoasă, dar și o corelație pozitivă între leptină și DMO, aceste rezultate putându-se explica prin masa musculară crescută, corelată cu activitatea fizică susținută ce determină atingerea unei mase osoase crescute la vârste tinere. În studiul nostru nu s-au înregistrat niveluri crescute de leptină, dar acest lucru nu exclude ca expunerea prelungită la stres ocupațional, specifică sistemului militar, să modifice ulterior leptinemia.

Concluzii

Densitatea minerală osoasă la femeile militar este influențată de diverși factori ce au mecanisme ce sunt încă în curs de elucidare. Astfel masa de țesut slab are rol predictiv important asupra masei osoase, excepție făcând persoanele ce practică sport intensiv sau sporturi de forță⁸.

Nivelul de stres ocupațional este peste medie într-un domeniu în care solicitările ocupaționale sunt multiple, putând influența densitatea minerală osoasă via leptină.

Femeile din domeniul militar supuse unui stres ocupațional semnificativ sunt expuse unui cumul de factori, inclusiv alimentar, deficit de calciu, ce pot predispuce la o fragilitate osoasă crescută și creșterea riscului de fractură cu impact important asupra capacității de mobilizare.

BIBLIOGRAFIE

Ciumașu Rîmbu M., Vulpoi C., *Managementul stresului ocupațional în domeniul militar*, Buletinul Universității Militare de Apărare „Carol I” nr. 2/2011.

Teixeira L., Sousa DM, Nunes AF, Sousa MM, Heryog H, Lamghari M, *NPY revealed as a critical modulator of osteoblast function in vitro: new insights into the role of Y1 and Y2 receptors*, J Cell Biochem, 2009.

⁸ L. Maimoun, O. Coste, AM Puech, E. Peruchon, A. Jaussent, F. Paris et al., *No negative impact of reduced leptin secretion on bone metabolism in male decathletes*, Eur J Appl Physiol, 2008;102(3):343-347.

- Konishi N., Otaka M., Odashima M., Jin M., Wada I., Komatsu K. et al., *Systemic stress increases serum leptin level*. JGastroenterol Hepatol, 2006.
- Reid IR, *Relationships between fat and bone*, Osteoporos Int., 2008.
- Wang MC, Bachrach LK Van Loan M. et al., *The relative contribution of lean tissue mass and fat mass to bone density in young women*, Bone, 2005.
- Sahin G., Polat G., Baethiş S et al., *Body composition, bone mineral density, and circulating leptin levels in postmenopausal Turkish women*, Reumatol Int, 2003.
- Maimoun L., Coste O., Puech AM, Peruchon E., Jaussent A., Paris F., et al., *No negative impact of reduced leptin secretion on bone metabolism in male decathletes*, Eur J Appl Physiol. 2008.
- https://momrp.amedd.army.mil/bone_health_index.html

DESPRE TRANSMITEREA, GARANTAREA ȘI STINGEREA PRIN PLATĂ A UNEI OBLIGAȚII ASUMATE PRINTR-UN CEC

Asist.univ.dr. Ștefan MIHĂILĂ*

Academia de Poliție „A.I. Cuza”

Conf.univ.dr. Aida Diana DUMITRESCU**

Universitatea din Craiova

Într-un domeniu dinamic, precum acela al titlurilor de valoare, analiza propusă în acest material oferă specialiștilor o imagine teoretică și practică, structurată și actualizată din punct de vedere normativ. Studiul vizează elemente de specificitate în materia transmiterii, garantării și stingerii prin plată a unei obligații asumate printr-un cec atât din perspectiva cadrului juridic de drept comun, cât și a normelor proprii domeniului.

Cuvinte cheie: cec; gir; aval; certificare; plată.

Conceptul de „cec”

În legislația și doctrina de specialitate sunt, în mod constant, consacrate și analizate numeroase definiții ale noțiunii de „cec”.

Astfel, în primul rând, reținem concepția legiuitorului care, în textul Legii nr. 59/1934 asupra cecului consacră elementele obligatorii pe care trebuie să le întrunească înscrisul pentru a fi considerat cec și observăm că legea invocată este un act normativ de inspirație italiană, iar legea italiană a preluat prevederile Convenției cuprinzând legea uniformă asupra cecului și adoptată în 1931, la Geneva.

Totodată, prin Nomele cadru nr.7/1994 ale Băncii Naționale a României s-a realizat o definire a raportului juridic născut din utilizarea cecului (pct.4), precizându-se că „instrumentul este creat de trăgător care, în baza unui disponibil constituit în prealabil la o societate bancară, dă un ordin necondiționat acesteia, care se află în poziție de tras, să plătească la prezentare, o sumă determinată unei terțe persoane sau însuși trăgătorului emitent aflat în poziție de beneficiar”.

* e-mail: stefan.mihaila@yahoo.com

** e-mail: aida_dumitrescu@yahoo.com

Reprezentanții doctrinei au fost și sunt preocupați de studiul acestui titlu de valoare, mărturie în acest sens fiind inclusiv multiplele abordări ale conceptului de cec, care pornesc, de regulă, de la fixarea noțiunii. Astfel, unii autorii definesc cecul ca reprezentând acel „titlu de credit care cuprinde un ordin pe care trăgătorul îl trage asupra unei bănci prin care îi ordonă a plăti beneficiarului o sumă de bani”¹. O altă definiție substanțială a cecului formulată enunță că „cecul este un înscris prin care o persoană numită trăgător, dă ordin unei bănci la care are disponibil bănesc, numită tras, să plătească la prezentarea titlului, o sumă de bani altei persoane, numită beneficiar”². Cecul este definit ca acel „titlu de credit care conține ordinul de a plăti o sumă de bani, tras asupra unei bănci, de acel ce are la aceasta fonduri de care poate dispune în acel mod.”³

Discuție asupra girului, mijloc specific de transmitere a obligației asumate prin cec

Cecul poate fi transmis atât prin mijloace de drept comun (cesiunea), cât și prin modalitatea specifică a girului, reconfirmând în acest mod natura sa juridică duală⁴. Pe de altă parte, categoria în care este inclus cecul este ceea care determină și transmiterea obligațiilor asumate prin acest înscris.

Astfel, în cazul unui „cecul nominativ” transmiterea poate opera doar prin cesiune de creanță, deoarece conține clauza „nu la ordin” care nu îi permite transferul prin gir sau tradițiune manuală, în timp ce un „cecul la purtător” se transmite doar prin tradiție manuală. Dacă girul este pus pe un „cecul la purtător”, girantul va răspunde conform dispozițiilor în materie de regres, fără ca titlul să fie transformat într-un cec la ordin.

În cazul „cecului la ordin” și cecului emis cu clauza „netransmisibil”, transmiterea acestora operează prin gir, avându-se în vedere particularitățile transmiterii prin gir ale cecului emis cu clauza „netransmisibil”, deoarece în acest ultim caz clauza este inserată de către trăgător la cererea beneficiarului și astfel se determină ultimul posesor care poate să intre în posesia sumei înscrise în titlu⁵.

Se poate concluziona că un cec se transmite prin gir, dacă este stipulat plătitibil unei persoane determinate, cu sau fără clauza expresă „la ordin”, iar dacă este stipulat plătitibil unei anumite persoane cu clauza „nu la ordin” se transmite în forma și cu efectele cesiune ordinare de drept comun.

¹ I. Dogaru, L. Săuleanu, A. Calotă Ponea, *Teorie și practică în materia titlurilor comerciale de valoare – Cambia, biletul la ordin și cecul*, Editura Didactică și Pedagogică – RA, București, 2006, p. 166.

² St. D. Cârpenaru, *Drept Comercial Român*, Ediția 5, Editura All Beck, București, 2004, p. 560.

³ Pyk Gălășescu, *Curs de drept bancar*, Editura „I.C. Parhon”, București, 1950, p. 174.

⁴ A.D. Dumitrescu, *Titlurile de valoare. Reglementare. Doctrină. Jurisprudență*, C.H. Beck, Bucharest, 2011, p. 331.

⁵ Ion Dogaru, Lucian Săuleanu, Armand Calotă Ponea, *op. cit.*, p. 177.

Legea definește expres girul cecului, consacră forma scrisă a acestuia (girul șters se consideră nescris) și instituie obligativitatea semnării sale de către girant. În situația în care girantul doar semnează girul, acesta este valabil cu condiția să fie scris pe cec, chiar dacă beneficiarul nu este menționat.

Mai mult, dispozițiile Normelor cadru ale Băncii Naționale ale României nr. 7/1994 sunt edificatoare în acest sens, deoarece, pe de o parte, pct. 73 prevede că girul este un act prin care girantul, posesor al cecului, transferă giratorului, prin declarație scrisă și subscrisă pe instrument concomitent cu predare, toate drepturile care rezultă din cecul redactat și completat, iar pe de altă parte, pct.88 din norme menționează girul „în plin”, gir care implică declarația girantului, semnată și datată de acesta, cuprinzând ordinul adresat trasului de a plăti anumite persoane indicate de către girant. Girul „în plin” trebuie să cuprindă atât semnătura girantului, numele giratarului, cât și data girării (dacă data girării nu este menționată, ea va putea fi dovedită prin toate mijloacele de probă admise).

Un girul devine eficient doar dacă se remite titlul, iar girul parțial este nul. Prin intermediul girului se transmit toate drepturile ce rezultă din titlu, astfel că girantul va fi răspunzător față de girator și față de posesorii ulteriori ai cecului.

În acest context se poate discuta despre aplicarea unor principii consacrate în drept, precum principiul bunei-credințe și principiul indivizibilității.

Principiul de drept comun al ocrotirii bunei-credințe se regăsește în materia cecului prin aceea că cel care pierde posesia titlului nu va putea să-l recupereze de la posesorul la care a ajuns, fie că cecul este la purtător sau transmisibil prin gir, decât dacă noul posesor a dobândit cecul cu rea credință sau ca urmare a unei greșelii grave în legătură cu dobândirea acestuia.

Prin aceea că legiuitorul sancționează cu nulitatea cecului două situații, respectiv girul parțial și girul dat de către tras, opinăm că se consacră în fapt principiul indivizibilității girului.

Transmiterea girului permite și analize referitoare la mandat, deoarece aplicații ale mandatului civil se regăsesc în domeniul cecului, în general, și în domeniul girului, în special.

Observăm că, dacă girul cuprinde mențiunea „pentru procură”, „valoare pentru acoperire”, „pentru încasare” sau o mențiune similară, se prezumă un mandat general, iar posesorul cecului este în drept să exercite toate drepturile conferite de acesta, dar nu-l poate gira decât cu titlu de procură.

În ceea ce privește girul afectat de modalități, subliniem că girarea cecului nu trebuie să fie condiționată sau grevată de contraprestații sancțiunea unei astfel de situații constând în aceea că aceea condiție va fi considerată nescrisă.

Practica reține numeroase situații în care o persoană poate să gireze cecul în interesul trăgătorului sau în interesul altui obligat prin cec, iar aceștia

pot să gireze ulterior din nou cecul (gestiune de afaceri). Observăm însă că dacă girul este dat în folosul trasului, el are valoarea unei chitanțe cu excepția cazului în care trasul are mai multe stabilimente și dacă girul este făcut în favoarea unui stabiliment care nu coincide cu acela asupra căruia a fost tras cecul.

Interesantă este și situația „girului în alb” sau a girului „la purtător”, reglementată de art. 90 din Normele Cadru ale Băncii Naționale a României nr. 7/1994, care dispune că un gir „în alb” este alcătuit doar din semnătura girantului înscrisă fie pe spatele cecului, fie pe adaosul acestuia.

În cazul în care girul este „în alb”, posesorul titlului poate să dispună de cec fie în sensul completării cu numele său sau cu numele altei persoane, fie girării (regirării) sau predării unui terț.

Tragerea unui cec în mai multe exemplare, face ca un girant care a transmis aceste exemplare către diferite persoane, dar și giranții următori, să răspundă în temeiul tuturor exemplarelor nereturnate și care poartă semnătura acestor persoane.

Se consideră că este legitimă deținerea unui cec transmisibil, în măsura în care posesorul titlului poate să justifice dreptul său printr-o serie de giruri neîntreruptă.

O altă problemă care apare în cadrul analizei răspunderii juridice a persoanelor implicate în circulația cecului vizează problema forței majore și pe aceea a cazului fortuit.

Dacă intervine o astfel de situație, posesorul înscrisului este obligat să îl informeze imediat pe girantului său și să efectueze pe cec o mențiune despre aceasta, semnată și datată.

Totuși, situațiile de cazuri fortuite sau de forță majoră nu includ și faptele pur personale ale posesorului cecului sau faptele persoanei împuternicite de către acesta în vederea prezentării titlului, cu facerea protestului sau a constatării echivalente. Când situația încetează, posesorul titlului trebuie să prezinte cecul la plată și eventual, să întocmească protestul sau constatarea.

Garantarea obligației asumate prin cec

Garantarea titlurilor de valoare poate fi realizată atât prin garanții de drept comun⁶ (garanții personale și garanții reale), cât și prin garanții specifice acestor înscrisuri.

⁶ Prevederile art. 2279-2322 Cod Civil se referă la garanțiile personale (fideiusiunea și garanțiile autonome), iar prevederile art. 2323-2499 Cod Civil reglementează în materia privilegiilor și garanțiilor reale (privilegiile, ipoteca, gajul, dreptul de retenție). Mai mult, Cod civil prevede acum două garanții autonome ale executării obligațiilor de drept comun, diferite prin obiectul obligației asumate. Astfel, garantul își asumă fie obligația de a plăti o sumă de bani, în cazul scrisorii de garanție, fie obligația de a face sau a nu face, prin scrisoare de confort.

Modalitatea specifică de garantare a plății cecului constă în avalul dat de către o terță persoană, diferită de tras sau de către un semnatar al cecului, pentru întreaga sumă sau pentru o parte din aceasta⁷. Avalul se dă pe cec sau pe adaos, se semnează de către avalist și se exprimă prin cuvintele „pentru aval” sau o altă formulă echivalentă.

Avalul cecului poate fi dat de către un terț, persoană diferită de tras sau de către un semnatar al cecului. De regulă trebuie să indice persoana pentru care este dat avalul, în caz contrar urmând a se considera că acesta este dat pentru trăgător.

Poziția avalistului este asimilată poziției persoane pentru care a dat avalul, în sensul că cei doi sunt obligați la fel, dar obligația avalistului este autonomă relativ la obligația celui garantat, astfel că obligația avalistului este valabilă, de regulă, și dacă obligația celui pentru care garantează este nulă.

Dacă avalul apare drept garanție specifică obligație rezultând din titlul de valoare în general, o altă garanție, și anume „certificarea cecului” este specifică cecului.

Normele cadrul nr.7/1994 privind comerțul instituțiilor de credit cu cecuri prevăd (pct.38): „Prin expresia cec certificat se înțelege cecul pe care o instituție de credit aflata în poziție de tras confirmă, înaintea remiterii cecului către beneficiar, existența fondurilor necesare efectuării plății ordonate prin respectivul instrument de plată.”⁸

În plan concret, certificarea cecului constă în semnarea titlului de către tras (banca), fiind astfel confirmată existența în acel moment a provizionului bancar pentru suma la care se referă cecul. De altfel, suma nici nu poate fi retrasă de către trăgător și nici nu poate fi folosită nici de bancă în alte scopuri, garantându-se în mod cert onorarea cecului de către bancă⁹.

Deci, prin mențiunea de certificare scrisă pe cec și semnată de tras se confirmă existența disponibilului și este împiedicat trăgătorul să retragă disponibilul înaintea trecerii termenului de prezentare, fiind imposibilă înșelarea beneficiarului cecului, deoarece societatea bancară răspunde sub aspect financiar în situația în care funcționarii acesteia au certificat în mod fictiv cecul, fără să existe provizionul necesar.

Certificarea poate fi cerută societății bancare de către trăgătorul emitent înainte de a-l da la plată sau de unul dintre posesorii ulteriori, beneficiari ai cecului. Societatea bancară certifică cecurile prin expresia

⁷ A.D. Dumitrescu, *Titlurile de valoare. Reglementare. Doctrină. Jurisprudență*, Editura C.H. Beck, București, 2011, p. 337.

⁸ Pct. 38 a fost modificat de pct. 3 al art. III din Norma nr. 6 din 5 iunie 2008, publicată în Monitorul Oficial nr. 509 din 7 iulie 2008.

⁹ M.N. Costin, *Dicționar de dreptul internațional al afacerilor*, Vol. I, Editura Lumina Lex, București, 1996, p. 163.

„certificat”, însoțită de numele și prenumele reprezentantului său legal desemnat să efectueze această operațiune, urmate de semnătura sa și de ștampila băncii.

Stingerea obligației prin plata cecului

Principalul efect al obligațiilor și principalul mod de stingere al acestora este reprezentat de către plată.

În general, stingerea obligației prin plată se va proba în condițiile art. 1503 Cod Civil. Astfel, dacă se remite voluntar înscrisul original constatat al creanței, respectiv, în cazul nostru, titlul de valoare, din partea creditorului către debitor, unul dintre codebitori sau fideiutor, se naște prezumția stingerii obligației prin plată, iar dacă înscrisul remis este întocmit în formă autentică, creditorul are dreptul să probeze că remiterea s-a făcut pentru un alt motiv decât stingerea obligației (de exemplu, remiterea cambiei sau remiterea cecului, în original). În cazul remiterii originalului înscrisului autentic, soluția este diferită, adică nu mai subzistă prezumția că obligația a fost stinsă prin plată, deoarece forma autentică a înscrisului sugerează necesitatea protecției juridice sporite, a ocrotirii unui interes nu doar între părți, ci și în raporturile cu terții.

În ceea ce privește plata cecului, aceasta este supusă unor dispoziții diferite decât acelea în materie cambială, deoarece cecul este plătitibil la vedere și nu este supus acceptării din partea trasului, care are doar rol de plătitor și care nu răspunde pentru neplata sumei¹⁰.

Dacă se plătește suma integrală, semnatarii cecului (trăgător, avalişti sau giranți) sunt absolviți de obligațiile pe care și le-au asumat, iar neprezentarea titlului la plată în termenul legal atrage pierderea dreptului de regres împotriva giranților sau avaliştilor, fără a determina și stingerea obligației asumate de trăgător prin emiterea cecului.

Analiza stingerii obligației generate de cec prin plată comportă trei aspecte: *prezentarea la plată, plata efectivă și refuzul plății*.

Prima activitate, prezentarea cecului în vederea plății se realizează de către un tras, societate bancară sau casă de compensații, titlul de credit prezentându-se cu aceleași efecte în original sau prin trunchiere¹¹.

¹⁰ A.D. Dumitrescu, *Titlurile de valoare. Reglementare. Doctrină. Jurisprudență*, Editura C.H. Beck, București, 2011, p.339.

¹¹ Norma nr. 7/1994 privind comerțul făcut de instituțiile de credit cu cecuri, pct. 166.1. „Cecurile pot fi prezentate la plată prin trunchiere, în conformitate cu Regulile sistemului SENT ori, în cazul în care operațiunea de trunchiere nu se poate realiza, prin prezentarea acestora la încasare, în original, direct la instituția de credit trasă sau, după caz, la instituția de credit beneficiară, conform procedurilor existente în convențiile încheiate între instituțiile de credit implicate. Pct. 166.1 a fost introdus de pct. 30 al art. I din Norma nr. 6 din 5 iunie 2008, publicată în Monitorul Oficial nr. 509 din 7 iulie 2008.

Mențiunile obligatorii ale cecului includ un „cod”, respectiv un număr unic de identificare (conform art.1 pct.8 din Legea nr.59/1934 asupra cecului și „codul trăgătorului, respectiv un număr unic de identificare, preluat din documentele de identificare sau de înregistrare ale trăgătorului”), consecința unei astfel de prevederi constând în aceea că cecul poate fi prezentat la plată prin trunchiere fiind un înscris în format electronic care poartă o semnătură electronică extinsă, cu condiția ca între instituțiile de credit să existe o convenție prealabilă în acest sens.

Trasul, instituția de credit, trebuie să verifice dacă cecul original respectă prevederile legale de fond și formă, să garanteze acuratețea și conformitatea informațiilor relevante transmise electronic cu datele din original și să garanteze conformitatea imaginii cecului cu cecul original.

Instanța supremă¹² a reținut că nu poate fi admisă o acțiune cambială întemeiată pe un cec despre care nu s-a făcut dovada de către reclamant că a fost prezentat la plată în termenul legal și că a fost protestat pentru neplată, reclamantul fiind în drept să formuleze o acțiune bazată pe raportul fundamental, utilizând cecul ca înscris prin intermediul căruia se poate stabili raportul.

În practica judecătorească s-a decis că, în mod greșit, unele instanțe au ajuns la concluzia că cecul poate constitui o creanță activă, adică un bun succesoral supus taxelor de înregistrare, dar și ca prezentarea¹³ posesorului cecului pentru a i se face plata este o operațiune de executare a obligației derivate din cec.

În considerarea formelor care trebuie observate cu ocazia executării unei obligații (locul unde se face executarea și nu acelea unde a luat naștere obligația, dacă locul executării este într-o altă țară urmează să se aplice dispozițiile legii din aceea țară), reținem că posesorul cecului care nu îndeplinește aceste formalități este decăzut din acțiunea de regres împotriva celui care îi transmite cecul prin gir.

Plata efectivă a cecului de către tras îl îndrituiește pe acesta să solicite ca înscrisul să-i fie predat de către posesor cu mențiunea „achitat” și poate fi totală sau parțială.

Dacă plata este parțială, trasul va avea interes să solicite să se menționeze pe titlu plata parțială și să i se elibereze o chitanță cu care poate să probeze această plată. De altfel, plata cecului se efectuează în funcție de quantumul sumei disponibile în contul trăgătorului și dacă disponibilul nu este suficient plata se realizează în limita sumei existente, fără ca trasul sau beneficiarul să poată invoca și refuza plata parțială.

¹² Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția a III-a, decizia nr.1465/1932 publicată în lucrarea Florin Ciutacu, *Drept comercial. Culegere de spețe. Legislație comercială. Modele de contracte. Modele de acțiuni*, Editura Themis Cart, 2003, p. 487.

¹³ Curtea de Casație, dec. nr.758/1928, *Practică judiciară în materie comercială*, p. 123.

Urmare a plății, banca este în drept să predea titlul cu mențiunea „achitat” și să beneficieze de posibilitatea verificării regularității succesiunii girurilor, fără a se interesa în legătură cu autenticitatea semnăturilor giranților. Rolul băncii este hotărâtor, ea controlează efectiv operațiunea de plată prin intermediul cecului și efectuează formalitățile de plată în limita disponibilului preconstituit de emitent¹⁴.

În doctrină¹⁵ se arată că deși instrumentul de plată ce îndeplinește condițiile formale prevăzute în legea asupra cecului nu poate face obiectul acceptării de către tras, acesta va putea însă să fie obligat să îl certifice, la solicitarea trăgătorului sau a beneficiarului, confirmând astfel existența disponibilului în contul trăgătorului¹⁶.

Banca nu se obligă direct în urma certificării cecului, dar poate fi ținută să despăgubească beneficiarul unui cec, dacă nu a luat măsura indisponibilizării sumei înscrise în acesta și suma a fost utilizată de către trăgător.

Plata poate fi făcută atât personal, cât și prin intermediar (mandatar al trăgătorului), iar dacă mandatarul sau falsul mandatar își depășesc împuternicirile date pentru a semna pe un cec, ei sunt obligați personal, pentru sumă integrală prevăzută în cec¹⁷.

Legea prevede¹⁸ răspunderea exclusivă a trăgătorului pentru îndeplinirea funcției de plată a cecului și o altă înțelegere, care ar determina transferul obligației în sarcina unui terț nu va fi luat în considerare de către părți.

Cecul va produce aceleași efecte și purtătorul său va beneficia de aceleași drepturi, chiar dacă după emiterea înscrisului a intervenit moartea, incapacitatea sau restrângerea capacității trăgătorului, efectul fiind de indisponibilizarea a sumei înscrise în titlu a cărei certificare se cere.

¹⁴ I. Dogaru, L. Săuleanu, A. Calotă Ponea, *op.cit.*, București, 2006, p. 188.

¹⁵ I. Dogaru, L. Săuleanu, A. Calotă Ponea, *Ibidem*, p. 189.

¹⁶ Pct. 38 din Normele cadru ale B.N.R. nr. 7/1994: „Prin expresia „cec certificat” se înțelege cecul pe care o societate bancară aflată în poziție de tras confirmă, înaintea remiterii cecului către beneficiar, existența fondurilor necesare efectuării plății ordonate prin respectivul instrument de plată; pct. 41 prin care se instituie o regulă pentru certificarea efectuată de B.N.R. „Banca Națională a României și societățile bancare certifică cecurile prin expresia „certificat” însoțită de numele și prenumele redactate cu claritate, ale reprezentantului său legal desemnat să efectueze această operație, precum și de semnătura acestuia și ștampila societății bancare sau a Băncii Naționale a României”; pct. 39 „Certificarea unui cec poate fi cerută societății bancare de către trăgătorul emitent înainte de a-l da la plată, sau de unul dintre posesorii ulteriori, beneficiari ai cecului”.

¹⁷ Art. 12 din Legea 59/1934 asupra cecului și pct. 60 din Normele Cadru ale B.N.R. nr.7/1994.

¹⁸ Art. 13 din Legea 59/1934 asupra cecului.

După expirarea termenului de prezentare, trăgătorul poate revoca dispoziția de plată instituită prin emiterea cecului, dar revocarea în perioada de prezentare se poate efectua doar în cazul pierderii sau furtului instrumentului respectiv.

Dacă trăgătorul nu adresează trasului dispoziția de a nu plăti, beneficiarul poate să prezinte cecul și să beneficieze de efectele acestuia în cadrul termenului general de prescripție (pct.168 din Normele cadru ale B.N.R. nr.7/1994).

Cecul se plătește în moneda locului plății, însă pct.182 din Normele cadru ale B.N.R. nr.7/1994, derogă de la regulă prin inserarea a două excepții. Prima excepție are loc dacă trăgătorul exprimă suma de plată într-o altă monedă decât în lei și plata urmează să se efectueze în această monedă, caz în care plata se poate face de către tras numai cu condiția ca trăgătorul să posede disponibilul în valuta respectivă. În cel de-al doilea caz, dacă trăgătorul exprimă suma de plată într-o altă monedă decât în lei, dar stipulează ca plata efectivă să se facă în lei, la cursul zilei, clauzele cuprinse în redactarea girurilor care ar altera clauza de risc valutar stabilită la emiterea cecului sunt nule.

Refuzul total sau parțial la plată al cecului prezentat în acest scop poate să se refere atât la refuzul plății cecului prezentat în original, cât și la refuzul plății cecului prezentat prin trunchiere.

Urmare a refuzului, instituția de credit care deține cecul original va înscris pe acesta anumite mențiuni, dovezi de fapt ale refuzului de plată – data prezentării cecului la plată pentru a se constata dacă prezentarea s-a efectuat în termenul legal și declarația de refuz, semnată de către reprezentanții legali sau împuterniciții acestora și datată.

Efectul unui ordin de a nu plăti suma din cec are loc până în momentul expirării termenului de prezentare, iar în lipsa ordinului, trasul poate plăti și după expirarea termenului.

Concluzii

Titlu de valoare cu o natură juridică aparte, cecul vine astfel în întâmpinarea profesioniștilor¹⁹ interesați să tranzacționeze comod și economic, într-o „altă monedă”, ale cărei particularități necesită o atentă analiză și o bună cunoaștere, tocmai pentru a se atinge scopul existenței unui astfel de instrument. Din această perspectivă se relevă utilitatea studierii transiterii, garantării și stingerii prin plată a obligației asumate prin cec.

¹⁹ V. Dimitriu, *Drept cambial*, Editura Al. T. Doicescu, București, 1926, pp. 141-145. Utilizarea și utilitatea titlului cambial ca instrument de plată și de executare a contractelor a fost argumentată în primul rând prin referire la cec.

BIBLIOGRAFIE

- Cărpenaru St. D., *Drept Comercial Român*, Ediția 5, Editura All Beck, București, 2004.
- Costin M.N., *Dicționar de dreptul internațional al afacerilor*, Vol. I, Editura Lumina Lex, București, 1996.
- Dimitriu V., *Drept cambial*, Editura Al. T. Doicescu, București, 1926.
- Dogaru I., Săuleanu L., Calotă Ponea A., *Teorie și practică în materia titlurilor comerciale de valoare – Cambia, biletul la ordin și cecul*, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2006.
- Dumitrescu A.D., *Titlurile de valoare. Reglementare. Doctrină. Jurisprudență*, C.H. Beck, București, 2011.
- Gălășescu Pyk, *Curs de drept bancar*, Editura „I.C. Parhon”, București, 1950.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE
„CAROL I”

Redactor: *Laura MÎNDRICAN*

Tehnoredactor: *Gabriela CHIRCORIAN*

ISSN (on-line) 2625 - 8281

Lucrarea conține 86 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: buletinul@unap.ro

Tel./Fax 319.59.69; 319.48.80/0215; 0307

B. 957/2012